

”Ingen er fornøyde med seg selv. Alle streber etter noe de ikke har.”

En intervjuundersøkelse om kroppsidealer blant ungdom i Oslo

Helene Paus Aasen og Ritt Marie Dalan Fjellstad

Hovedoppgave ved Psykologisk Institutt

Universitetet i Oslo

Oktober, 2007

Forord

Dette arbeidet har vært en lang og innholdsrik prosess. Det er flere vi vil takke, nå som prosjektet er fullført.

Først vil vi takke alle informantene, som bidro med et rikt datamateriale, men også med humor, entusiasme og engasjement i undersøkelsen. Dette fulgte oss videre i gjennom skriveprosessen. Vi vil også takke skolene, som var hjelpelige med å sette oss i kontakt med informantene.

Vi vil også gjerne takke våre veiledere, førsteamanuensis Ingela Lundin Kvalem, og dr.Polit. Åse Strandbu, for god hjelp gjennom hele prosessen. Doktorgradsstipendiat Inge Brechan takkes for bidrag med litteratur og nyttig diskusjon.

Takk til våre foreldre, for faglig inspirasjon og hjelp, i tillegg til omtanke og forståelse i denne fasen av arbeidet. Våre respektive menn, Kim og Svein, takkes for å ha holdt hjulene i gang på hjemmebane denne høsten. Dere har vært uvurderlige for vår konsentrasjon og kapasitet til å fullføre dette arbeidet.

Spesielt vil vi takke hverandre for at denne prosessen har vært så meningsfylt, og trivelig. Dette arbeidet har vært en god opplevelse, med latter, diskusjon, inspirasjon, omtanke og mange fine dager sammen.

Sammendrag

Forfattere: Stud. Psychol. Helene Paus Aasen og Stud. Psychol. Ritt Marie Dalan Fjellstad.
Psykologisk institutt, Universitetet i Oslo.

Hovedoppgave til Cand. Psychol graden, oktober 2007.

Tittel: "Ingen er fornøyde med seg selv. Alle streber etter noe de ikke har." En intervjuundersøkelse om kroppsidealer blant ungdom i Oslo.

Veileder: Dr. Psychol. Ingela Lundin Kvalem.

Biveileder: Dr. Polit. Åse Strandbu.

Problemstilling: Medias portrettering av kroppsidealer er massiv. Mange ungdommer forsøker å endre eget utseende for å komme nærmere de rådende kroppsidealer. Slik atferd kan utarte seg spesielt alvorlig i ungdomstiden, som ved spiseforstyrrelser og andre psykologiske problemer. Kroppsidealer er derfor et viktig tema. Det har vært forsket lite på kroppsidealer i Norge.

Denne undersøkelsen har følgende problemstillinger: Hva er rådende kroppsidealer blant en gruppe 17-åringer i Oslo i dag, hvor mener ungdommene at de ulike kroppsidealene kommer fra, hvilken betydning har kroppsidealer for dem, og hvilke konsekvenser har det å ikke likne kroppsidealet?

Metode: Arbeidet er en del av en større nasjonal undersøkelse ved NOVA. Oppgaven benytter et kvalitativt undersøkelsesdesign. Materialet bygger på semistrukturerte fokusgruppeintervjuer av til sammen 32 17-årige informanter av begge kjønn, rekruttert fra 2 videregående skoler i Oslo. Intervjuene forløp etter en intervjuguide utarbeidet i samarbeid med NOVA. Analyseplan ble utarbeidet og gjennomført etter Giorgis 4-trinnsmodell. Alle ledd i denne undersøkelsen er utført av oppgaveforfatterne.

Resultater: Resultatene viser at informantene selv mener at kroppsidealer er viktig. Informantene ble lett enige om hvilke eksemplarer de mente var fjernt fra kroppsidealet. Det kvinnelige kroppsidealet var det som først og oftest ble beskrevet av både jenter og gutter. Enkelte nevnte sunnhet som et viktig aspekt ved kroppsidealet. Informantene mente at kroppsidealene hovedsakelig ble formidlet via media. Å ha et godt utseende, og å ligne kroppsidealet, var viktig for informantene i undersøkelsen. Kroppens utseende ble

kommentert direkte blant ungdommene, snakket om i vennegjengen, og bak andres rygg. En idealnær kropp ble sett som et sentralt element for å oppnå selvtillit. Informantene hadde klare oppfatninger om hvilke følger det kunne få og avvike betydelig fra kroppsidealet. Indre kvaliteter ble i denne forbindelse fremhevet som en kompensatorisk mulighet.

Innholdsfortegnelse

Introduksjon

Oppgavens aktualitet	s. 1
Begrepsavklaring	s. 1
Historisk utvikling	s. 3
Hvorfor ungdom?	s. 4
Teoretiske tilnærminger	s. 5
<u>Sosialkonstruksjonisme</u>	s. 6
Kroppen som symbol.....	s. 6
Feministisk teori.....	s. 7
<u>Sosiokulturell teori</u>	s. 8
Formidlere av kroppsidealet	s. 10
<u>Medias rolle som formidler av kroppsidealet</u>	s. 10
<u>Familiens rolle som formidler av kroppsidealet</u>	s. 11
<u>Venners rolle som formidlere av kroppsidealet</u>	s. 12
Prosesser i utvikling av kroppsidealet	s. 12
Effekter av kroppsidealet	s. 14
Undersøkelsens formål	s. 15

Metodebeskrivelse..... s. 15

Undersøkelsens utgangspunkt	s. 15
Intervjuguide	s. 16
Pilot	s. 17
Utvalg	s. 17
Presentasjon av informantene	s. 18
Rekruttering	s. 19
Intervjusituasjonen	s. 20
Analyse	s. 21
<u>Analyseutførelse</u>	s. 22
Stimulusmateriale	s. 24
Etiske betraktninger	s. 24
Styrker og svakheter ved undersøkelsen	s. 26

Resultater	s. 28
Del 1: Kroppsbilde	s. 28
<u>1A: Kroppsideal generelt</u>	s. 28
<u>1B: Kroppsideal for kvinner</u>	s. 29
<u>1C: Kroppsideal for menn</u>	s. 30
<u>1D: Hvor kommer kroppsidealet fra?</u>	s. 30
<u>Oppsummering av del 1</u>	s. 32
Del 2: Kroppsidealers effekt på hverdagen	s. 32
<u>2A: Kommentering</u>	s. 32
<u>2B: Forfengelighet</u>	s. 36
a- Jenters forfengelighet.....	s. 37
b- Gutters forfengelighet.....	s. 37
c- Hvor forfengelig er det tillat å være?.....	s. 39
<u>2C: Attraktivitet og selvtillit</u>	s. 41
<u>2D: Konsekvenser av ikke å likne kroppsidealet</u>	s. 42
<u>Oppsummering av del 2</u>	s. 44
Bilder	s. 45
<u>Bilde nr. 2</u>	s. 45
<u>Bilde nr. 6</u>	s. 46
<u>Bilde nr. 8</u>	s. 47
<u>Oppsummering av stimulusmaterialet</u>	s. 48
 Diskusjon	
<u>Atferd for kroppsendring</u>	s. 48
<u>Motivasjon</u>	s. 50
<u>Justerbarhet og indre kontroll</u>	s. 52
<u>Sammenlikning med kroppsidealet</u>	s. 53
<u>Refleksjoner rundt kroppsidealets betydning</u>	s. 53
 Metodiske implikasjoner	s. 54
<u>Resultatenes pålitelighet og gyldighet</u>	s. 54
Pålitelighet.....	s. 54
Gyldighet.....	s. 55

Implikasjoner av utvalgsprosedyren..... s. 56

Hvorfor mest om kvinnekropp også her?.....s. 56

Avslutning.....s. 57

Referanser..... s. 58

Vedlegg

- I Informasjonsskriv til skolene
- II Informasjonsskriv til informantene
- III Intervjuguide
- IV Bilde 1
- V Bilde 2
- VI Bilde 3
- VII Bilde 4
- VIII Bilde 5
- IX Bilde 6
- X Bilde 7
- XI Bilde 8
- XII Bilde 9
- XIII Bilde 10
- XIV Bilde 11
- XV Bilde 12
- XVI Artikkel fra Aftenpostens A-magasin 22. juni 2007

Introduksjon

Oppgavens aktualitet

Denne oppgaven handler om kroppsidealer blant ungdom. Det hevdes ofte at det finnes et stort fokus på utseende i vår tid, og at dette særlig påvirker ungdommers hverdag, slik den arter seg ved atferd, selvfølelse og interesser. Publikum eksponeres for medias fokus på skjønnhet og krav til en vakker kropp. Samtidig debatteres de uheldige konsekvensene for ungdommers helse og selvbilde ved et slikt fokus.

Oppslag i ukeblad- og dagspresse presenterer utseende som aktualitetsstoff. Sminke, klær, trening, slanking og kosmetisk kirurgi inngår i dette. Idealene som portretteres er ofte undervektige. Det hevdes ofte at mange ungdommer har som mål å se ut som kroppsidealene, og derfor forsøker å endre eget utseende. Slik atferd, som for eksempel overdreven slanking, kan gi alvorlige konsekvenser.

På tross av mange oppslag og diskusjoner, er ungdoms kroppsidealer lite tematisert. Derfor kan denne undersøkelsen være et bidrag til en grundigere forståelse av denne problematikken. Oppgaven vil omhandle hvilke kroppsidealer ungdommer har, hvordan de påvirkes og relaterer seg til kroppsidealer.

Begrepsavklaring:

Kroppsidealer er lite behandlet i vitenskapelig litteratur både internasjonalt og i Norge.

Psykologisk har temaet heller ikke stor plass, og det er forsket lite eksplisitt på kroppsidealer innen det psykologiske fagfeltet. De individuelle følger, som for eksempel spiseforstyrrelser, er imidlertid viet stor plass.

Tre begreper står sentralt i denne oppgaven; kroppsideal, kroppsbilde og attraktivitet. Det er nødvendig å klargjøre hva disse inneholder og hva som skiller dem, særlig da kroppsidealet er uløselig knyttet til attraktivitet, og omvendt.

Det foreligger ingen klare definisjoner på ”kroppsideal” innenfor den psykologiske forskningslitteraturen. Derimot defineres begrepet ”ideal” generelt som ”det perfekte eksemplar” (Egedius, 2000). Da det ikke finnes noen definisjon på det spesifikke begrepet kroppsideal, har vi tatt utgangspunkt i den generelle definisjonen av ideal. Innen den psykologiske forskningslitteraturen har ideal blitt definert ulikt, avhengig av hvilken

sammenheng begrepet er satt i. Det definerende fellestrekk ved ulike typer ideal, er at de skiller seg fra de ”jordiske eksemplarene”, og opphøyes til noe med perfekt form. Som eksempel kan det nevnes at det innen selvpsykologi og selvbildeforskning tegnes et skille mellom det nåværende selv og det ideelle selv; der det ideelle selv representerer det som for hver enkelt er mulig å oppnå. I teori som omhandler selvbilde tegner Higgins (1987) et skille mellom burdeselv og idealselv. Disse begrepene skisserer altså at det finnes forestillinger om den perfekte utgaven av et selv, til forskjell fra det faktiske selv, og at slike distinksjoner er tilstede i den psykologiske fagtradisjonen.

Det tegnes også et skille mellom det personlige ideal og det kulturelle ideal. Ved slik distinksjon statueres enighet om det kulturelle ideals innhold, til forskjell fra det personlige ideal, der hver enkelt trekker ut ulike kvaliteter ved det kulturelle ideal, til å gjelde en selv. I følge Engeln-Maddox (2006) avhenger dette av i hvilken grad individet kognitivt ”kjøper” det sosialt aksepterte idealet, og forsøker å oppnå dette. Dette handler at man internaliserer det kulturelle ideal til å bli det personlige ideal. Det personlige ideal avhenger altså av i hvilken grad det kulturelle ideal internaliseres. Grad av internalisering er en individuell størrelse, og denne prosessen påvirker hvor farget den enkeltes personlige ideal er av det kulturelle ideal.

Selv om idealet er foranderlig over tid, sted og kultur, er det uløselig knyttet til attraktivitet. Den varige kvaliteten ved begrepet ideal, er at det definerer hva som er attraktivt til enhver tid. Idealet er i seg selv et mål på hva kulturen definerer som attraktivt.

Ut i fra dette kan kroppsidealet defineres som den mest ettertraktede forestilling om hvordan kroppens utseende kan være. Det beskriver maksimal grad av skjønnhet. Kroppsidealet kan beskrives som en kollektiv størrelse, som nedfeller seg i individers kroppsbilde. Kroppsbilde defineres som ”en persons persepsjoner, tanker og følelser om egen kropp” (Grogan, 1999). Det er individuelt og avhenger av hver enkelts syn på egen kropp, og hvordan kroppen bedømmes til å være sammenliknet med idealet. Evalueringen av egen kropp er slik et bilde av avstanden mellom kroppsidealet og eget kroppsbilde.

Settes disse to begrepene i sammenheng, kan en si at kroppsidealet blir en felles oppfattet målestokk hver og en kan måle egen kropp og utseende mot.

Historisk utvikling

I et historisk perspektiv, er kroppsidealene i forandring (Fallon, 1990). Media, økonomiske svingninger og kvinnens posisjon i samfunnet, er mulige faktorer som innvirker på endringer av tidenes kroppsideal.

Det er særlig det kvinnelige kroppsidealet som historisk har vært gjennom store endringer. Bare på 1900-tallet har kroppsidealet for kvinner variert mellom å være guttesmalt og flatbrystet, og frodig, kurvet og smålubbent. Kroppsidealene har alltid vært gjenstand for avbildning, og det er kvinner som i stor grad har blitt portrettert. Kvinner har forsøkt å endre kropp og utseende, og de har gjennomgått store påkjenninger for å bli som idealet. For å få smalere midjer ble ribben operert bort, korsetter ble snøret så hardt at overkroppen ble deformert, og ammefunksjonen ødelagt. (Ortmark & Oom, 2006).

Kroppsidealene har variert, og de gjenspeiler kulturelle forskjeller. Å følge kroppsidealene var før 1900-tallet noe bare ressurssterke hadde mulighet til. Å være nær kroppsidealets utseende var sjeldent, og et symbol på status. På grunn av økonomiske betingelser og levekår i vår tid eksponeres alle for kroppsidealet. Sett fra et slikt utgangspunkt, gjelder kroppsidealet alle. Hvorvidt man greier å oppfylle kroppsidealets krav, anses å ha sammenheng med indre kontroll, disiplin og vilje.

1900-tallet har idealet stort sett gått fra det ferme og til det tynne. Forskning har benyttet kalenderpikene, siden de første gang ble presentert på 1930-tallet, som målestokk for det kvinnelige kroppsideal, spesielt med hensyn til vekt. Garner, Garfinkle, Schwartz og Thompson (1980) fant at kalenderpikenes vekt sank i tiden mellom 1959-1978. Etter dette har vekten stabilisert seg (Sypeck, 2006). Sypeck påpeker at dette representerer en gulveffekt, hvilket innebærer at vekten blant disse kroppsidealene ikke har blitt redusert ytterligere.

I det siste tiåret har kroppsidealet endret seg fra det magre til å bli muskuløst, vise styrke og sundhet (Reischer & Koo, 2004). Popartisten Madonna nevnes som det androgyne muskuløse eksemplar på dette idealet (Ortmark & Oom, 2006).

Det er få beskrivelser av kroppsidealet for menn, og dets historiske utvikling. Pope, Olivardia, Gruber & Borowiecki (1999) har vist at leketøy for gutter, som ulike actionfigurer, den siste 30-års periode, har blitt laget større og mer muskuløse.

Hvorfor ungdom?

Oppgaven vil se nærmere på utvikling i ungdomsårene, da dette er en livsfase som gjør ungdom mer mottakelige for påvirkning av kroppsidealer. Negative konsekvenser av internalisering av kroppsidealer kan gi spesielt alvorlige konsekvenser, som for eksempel spiseforstyrrelser og depresjon (Holsen, Kraft & Røysamb, 2001; Kvalem, 2007).

Ungdom befinner seg i en fase av livet som innebærer store endringer. Her inngår identitetssøking, løsrivelse fra foreldre, nyetablering, og knytting av egne sosiale relasjoner.

Forklaringer knyttet til biologisk og psykologisk utvikling, peker på at spesielt ungdomsårene er preget av store kroppslige forandringer som hurtig vekst og menstruasjon. Puberteten defineres som "biologiske endringer gjennom ungdomstiden som leder til en kropp i voksen størrelse og seksuell modenhet" (Berk, 2002, s. 193). I følge Berk er puberteten en særdeles sentral fase for psykologisk utvikling og etablering av sosiale relasjoner.

Denne tiden oppleves som problematisk for mange unge. I følge Berk har kjønnshormoner stor betydning for ungdoms emosjonelle reaksjoner. Sammenligninger man ungdoms og voksnes følelsesliv, er de emosjonelle tilstandene fluktuerende og ustabile.

Samtidig med, og som følge av de pubertale endringene, blir ungdom opptatt av sitt eget utseende. Berk (2002) viser til studier som har vist at særlig jenter analyserer egen kroppsfasong. Grad av tilfredshet ved ulike deler av kroppen varierer, og er dessuten gjenstand for aldersrelaterte endringer gjennom puberteten. Dittmar et al. (2000) peker på at kroppens pubertale endringer hos jenter, ofte er forbundet med å komme lengre unna idealet, da denne utviklingen medfører økning i kroppsmasse spesielt rundt hofter og lår. For gutter derimot, bringer denne utviklingen med seg kroppsending som fører dem nærmere kroppsidealet. Gjennom den naturlige pubertale utvikling blir de høyere, mer bredskuldret og få mer muskler (Dittmar et al.). Puberteten medfører derfor ulike endringsbetingelser i forhold til nærhet til kroppsidealet.

Aspekter ved normal kroppslig utvikling for jenter bryter altså med normer og kulturelle verdier for hva som er det mest attraktive. I en undersøkelse var jenter i 8-klasse de som oftest rapporterte negativt kroppsbilde (Polce-Lynch, Myers, Kilmartin, Forssmann-Falck &

Kliwer, 1998). Selv fokuset øker, og den kroppslige og kjønnsmodningsmessige utviklingen fører til utvikling av egen seksualitet, og på sikt, frigjøring fra familien og etablering av et selvstendig liv (Frønes, 2003). Identiteten sementeres gradvis i løpet av ungdomstiden. Samtidig tydeliggjøres kroppens markedsverdi. Ungdommene blir bevisste på betydningen av et godt utseende, og de fordeler det bærer med seg.

Det har vært foreslått at menn har mindre og færre psykologiske problemer i forhold til eget kroppsbilde enn kvinner. En mulig forklaring kan være at de fleste studier av kroppsbilde har vært konsentrert rundt kroppsfasong, mens muskeldefinisjon er mer sentralt for menn. McCabe & Ricciardelli (2004) påpeker at siden forskningen hovedsakelig har dreid seg om kvinner, er forståelsen av menns forhold til egen kropp ufullstendig.

Det er vel dokumentert at de fleste kvinner ikke er tilfredse med sin egen kropp (Smolak, 2006, ref. i Strahan, Wilson, Cressman & Boute, 2006). Faktisk er det slik at kvinner generelt føler så stor misnøye med egen kropp, at dette har blitt betegnet som "den normative misnøye". Lokken, Ferraro, Kirchner og Bowling (2003) finner støtte for at kvinner har større kroppsmisnøye enn menn, samt at de estimerer egen kroppsstørrelse til å være signifikant større enn det den faktisk er. Menn estimerer egen kropp i overensstemmelse med faktisk størrelse.

Slike forskjeller hos kjønnene kan være følger av pubertale kroppslige forandringer. Samtidig vites det for lite om menns forhold til kroppsidealer, kroppsbilder og eventuelle psykologiske implikasjoner av disse.

Teoretiske tilnærminger

Oppgaven er inspirert av ulike teoretiske tilnærminger til kroppsidealet. Disse ulike tilnærmingene kan kategoriseres under to hovedperspektiver; sosialkonstruksjonistisk perspektiv og sosiokulturelt perspektiv. Under sosialkonstruksjonismen presenteres teori om symbolisering av kroppen og feministisk teori. Den sosiokulturelle teorien presenteres deretter. Innunder denne presenteres de ulike påvirkningskanalene for kroppsideal ungdom i dag blir utsatt for. Til slutt i denne delen presenteres empiri om effektene kroppsidealet kan ha på ungdoms kroppsbilde.

Sosialkonstruksjonisme

Sosialkonstruksjonistisk teori fokuserer på hvordan samfunnet skaper mening, og at fenomener konstrueres i den sosiale verden. Nichols (2006) hevder at ut i fra et sosialkonstruksjonistisk perspektiv, formes våre holdninger gjennom den sosiale konteksten vi lever i. Dette vil også gjelde kroppen. Det er således fra et slikt perspektiv umulig å fremstille fenomener objektivt, siden vi er blandet inn i de eksisterende kulturelle strukturene vi lever i. Sosialkonstruksjonistisk teori vektlegger særlig at mennesket konstruerer sin virkelighet gjennom språklige interaksjoner med andre mennesker (Nichols, 2006).

Flere har med bakgrunn i sosialkonstruksjonistisk forankring beskrevet kroppsidealenes betydning. Teori om det symbolske ved kroppen og feministisk teori vil derfor presenteres fra et slikt ståsted.

Kroppen som symbol:

Kroppen har ifølge Reischer og Koo (2004) av flere blitt fremstilt som et bilde på samfunnets verdier, individuelle evner, kjønnsforskjeller, funksjon og rolle. Douglas (1970, ref. i Reischer & Koo) fremsetter en teori som formidler at vi har en naturlig trang til å nedfelle symbolsk betydning i det konkrete, slik at vi nedtegner og reproducerer samfunnets gjeldende holdninger og moral i det samfunnet den gjeldende kroppen befinner seg i.. Kroppen har på denne måten evne til å være samfunnets verdibærer. Balsamo (1994, ref. i Reischer & Koo), poengterer at kroppen blir individets, bevisste eller ikke, uttalte aksept av kulturens meninger for hva som ansees som skjønnhet. Kroppen blir med andre ord en slags oppslagstavle for de dominerende kulturelle oppfatninger.

Bordo (1993, ref. i Reischer & Koo, 2004) mener at hver enkelts måte å forholde seg til kroppen på, er knyttet til hvordan forbrukssamfunnet takles. Vår samfunnsøkonomi krever at vi deltar i både produksjon og konsumering, som kan eksemplifiseres ved arbeid og fritid. Den slanke, stramme og veltrente kroppen kan ses som symbol på viljestyrke, energi, impulskontroll, og evnen til å forme eget liv. Bordo mener størrelse og form på kroppen signaliserer noe om innehaverens moralske ståsted. Det å stå frem med en perfekt kropp, leser omverden som et mestrende individ av kulturens krav. Den perfekte kroppen viser at samfunnets normer og regler kan henge sammen og bli en meningsfull helhet. Bordo viser til at det slanke kroppsidealet symboliserer en individuell disiplin disponert innenifra.

Kroppens funksjon er definerende for individene. Som eksempel på dette finnes det i følge Reischer og Koo (2004) sammenheng mellom kvinnens kropp og hennes oppgaver og posisjon i samfunnet. Jordanova (1980, ref. i Reischer & Koo) viser til at kvinners arbeid var antatt å springe ut i fra deres funksjon som den som bringer barn til verden, ammer, og gir omsorg. Dette ble grunnlaget for hvordan hele kvinnens kropp og sinn ble definert, og derfor også hennes evner og sosiale forpliktelser.

Hvilken kjønnsmessig symbolverdi kroppen uttrykker kan også endres. Butler (1990), mener at kroppen er et kulturbærende resultat med fleksibel grenseoppgang. Dette betyr at kroppen endres ettersom kulturens premisser og betingelser, for hva menn og kvinner skal og bør "inneholde", endres. Kjønn beskrives ofte etter en naturlig og biologisk inndeling, med klare og definerte kategorier, mens Butler argumenterer for at det er de ulike former for atferd som er knyttet til kjønn, og som lager ideer om hva det innebærer å være "mann" og "kvinne". Uten disse formene for atferd hadde det ikke vært kjønn i det hele tatt, mener Butler. Dersom kjønn kan defineres ut i fra ulike serier med gjentakende handlingsmønstre, blir distinksjonen mellom mann og kvinne basert på hvorledes kroppene utfører disse, den symbolbærende ladning. Dette resulterer i at kroppen blir en slags slagmark der skillelinjene og differensiering mellom hva som er mann og hva som er kvinne, skal utspilles og formes.

Det sterke, mer muskuløse kvinneidealet, som har vært blitt tydeligere de siste årene, viser i følge Reischer og Koo (2004), at det finnes en sammenheng mellom kvinnes posisjonsendring i samfunnet og hennes kropp. Denne kroppen fremstiller autonomi, selvstendighet, styrke, uavhengighet, egenvilje, makt og kontroll. Dette sterke kroppsidealet symboliserer at hun ikke lenger er underlegen mannen eller avhengig av ham. Dette betyr altså at kroppen er et konkret og primært medium for å signalisere egen posisjon i den komplekse sammenvevingen av sosiale meninger og verdi. På denne måten kan man si at kvinner tar opp i seg de typiske maskuline markører, hvis uttrykk er styrke og autonomi, for så selv å "eie" disse kvalitetene.

Feministisk teori

Hvordan vi snakker om kropp, påvirker ifølge sosialkonstruksjonistisk teori hvilken betydning disse fenomenene får for menneskene. Kvinner rapporterer høyere misnøye med egen kropp enn menn (Lokken et al., 2003). Feministisk teori har i denne sammenheng påpekt hvordan kroppen har fungert som "locus of control" i kvinners liv i lang tid. Nyere feministisk teori

foreslår at den normative kroppsmisfornøydheten blant kvinner ikke er en funksjon av individuell patologi, men et systemisk sosialt fenomen (McKinley, 2002).

Gjennom historien har kvinnens kropp vært i langt større fokus enn mannens. Både kvinner og menn er opptatt av det attråverdige karakteristika ved det motsatte kjønn. Uansett om det er slik at menn er genetisk disponert for tiltrekning gjennom det visuelle, i større grad enn kvinner, slik Symons (1979) mener, eller om dette er en sosialiseringsfaktor, viser forskning at mannen er gjennomgående mer interessert i det motsatte kjønns kropp enn det kvinnen er (Mazur, 1986). Flere studier har vist at menn setter fysiske standarder for hva som gjør en kvinne tiltrekkende, mens kvinner gjennomgående henviser til faktorer som indre disponerte trekk som intelligens og sensitivitet (Dion, 1981, ref. i Mazur).

Sypeck et al. (2006) mener det er sannsynlig at den perfekte kvinnekropp, slik den er portrettert i media, også har stor innvirkning på menns preferanser. Dermed vil slike bilder også være av stor betydning for hvordan kvinner oppfatter seg selv i den grad deres eget selvbilde avhenger av positive eller negative bekreftelser fra menn. Objektiviseringsteori forsøker ifølge Fredrickson og Roberts (1997) å forklare og belyse denne kvantitative skjevheten i utseendeopptatthet mellom kjønnene, hovedsakelig som følge av en konstant pågående evaluering av kvinnens fysiske utseende.

Selvobjektiviseringsteori bekrefter og forklarer denne mekanismen nærmere. Ytre evaluering leder til at en adopterer et syn på seg selv som objekt (Fredrickson & Roberts, 1997). Med andre ord starter en indre selvobjektiviseringsprosess fra et "ytre" ståsted. Fredrickson og Roberts påpeker at selvobjektivisering er antatt å ha negative psykologiske konsekvenser, som økt skam og angst. Selvobjektivisering leder oppmerksomheten innover, og fører til at individet monitorerer kroppen som en reaksjon på objektiviseringen fra andre. Dermed er selvobjektivisering som prosess både en pådriver for – og et resultat av kroppsfokuset vi har i samfunnet i dag.

Sosiokulturell teori

Sosiokulturell teori er, i følge Jackson (2002), opptatt av flere hypoteser om attraktivitetens betydning, kulturelt og individuelt. Sosiokulturell teori belyser hvordan kulturelle verdier implementeres i individene og derav influerer atferd. Verdiene som ligger nedfelt i kulturen

vil påvirke og influere individenes oppfatninger og atferd. Dette bidrar til å skape selvoppfyllende profetier.

Jackson (2002) sier at det *innen* kulturer er konsensus om hvem som er attraktive, mens dette *over* kulturer varierer. Jackson viser til studier som har funnet støtte for at det i USA finnes generell enighet om hva som er attraktivt. Denne enigheten ser også ut til å gjelde på tvers av kulturer, hva gjelder ansiktstrekk. Majoriteten av forskning gjort på attraktivitet stammer ifølge Jackson hovedsaklig fra forskning hvor ansiktet har vært det en har benyttet som attraktivitetsmål. Ansiktet er en viktig kilde til informasjon i sosiale interaksjoner, og er mer stabilt utseendemessig enn kropp, livsløpet gjennom.

Sosiokulturell teori er opptatt av følgende viktige teorier og hypoteser om sammenhengene vi lager mellom utseende og atferd. Den første hypotesen er at det er konsensus hva gjelder forventinger til attraktive mennesker og forventinger til ikke-attraktive. Forskning viser at attraktive mennesker tillegges positive egenskaper, på tvers av kulturer (Jackson, 2002). Eksempel på slike positive egenskaper er yrkesmessig kompetanse, sosial kompetanse og god evne til tilpasning. Fysisk attraktive mennesker vurderes altså av andre som ”flinkere” på et bredt spekter av aktiviteter, de har større sjanser for å få en partner, de behandles bedre av andre, er mer populære, har høyere selvtillit, bedre sosiale ferdigheter, bedre fysisk og mental helse, er mer ekstroverte og har høyere intelligens (Jackson). Attraktive mennesker har mange fordeler. Attraktivitet blir en viktig egenskap i den sosiale og kulturelle verden. Sosiokulturell teori hevder også at folk behandler attraktive og ikke-attraktive mennesker ulikt, fordi ulike egenskaper knyttes til deres utseende. Således vil også attraktive og ikke-attraktive mennesker respondere ulikt utad. Disse atferdsmessige responsene vil være konsekvenser av ulikheter i selvkonseptet til attraktive og ikke-attraktive mennesker (Jackson).

Kulturelle idealer sier mye om hva som ikke er idealer. Østli eksemplifiserer dette i Aftenposten 22.06.07 ved å uttrykke det han mener er befolkningens devaluering av overvektige: ”Forakten for overvektige er institusjonalisert, og mobbingen er lovlig fordi hensikten er edel.”

Formidlere av idealer

Hvor henter ungdom sine idealer fra? Hvordan formidles forestillinger om den ideelle kropp, og holdninger om denne, til de unge? Det viser seg at det spesielt er tre aktører for slik påvirkning. Media, foreldre og venner (Ricciardelli, McCabe & Banfield, 2000).

Medias rolle som formidler av kroppsidealet

Massemedia er en stor del av vår hverdag, og de fleste voksne leser aviser og ser tv flere timer hver dag. Vår massemedieregde kultur karakteriseres som utpreget visuell (Loland, 2000), der media er en viktig aktør i fremstilling av kroppsidealet. Moteblader og sladderblader måles til å bli lest av over 80 % av alle jenter og kvinner (Tiggemann, Gardiner & Slater, 2000). Sosiokulturell teori har hevdet at kvinneblader er propaganda for det tynne ideal (Thompson, Heinberg, Altabe & Tantleff-Dunn, 1999). Ungdom står overfor en enorm mediedekning av idealet. Denne tilrettelegger for sammenligningsmuligheter mellom egen kropp og de retusjerte undervektige modellene.

Ungdom vil ofte internalisere kroppsidealet, og det blir da et akseptert referansepunkt de kan bruke for å sammenlikne egen kropp med. Dessuten fremstilles slankhet og attraktivitet sammen med vellykkethet og status, slik at det å være tynn er et absolutt for å oppnå suksess i livet. Dette betyr igjen at egenverdi står i forhold til individets evaluering av oppfattet grad av attraktivitet (Tiggemann et al., 2000). Den feministiske forskeren Naomi Wolf (1991) beskriver med begrepet ”skjønnhetsmyten”, at kvinnen har en opplevelse av at det er livsnødvendig å eie skjønnhet for å bli et fullverdig medlem av samfunnet, og for å oppnå suksess i livet. Det er rimelig å anta at ungdom også opplever det slik.

Selv om visuell kunst til alle tider har portrettert idealkropper, forklarer Freedman (1986, ref. i Thompson et al., 1999) at effekten av dagens visuelle medier er annerledes, da grensene mellom glorifisert fiksjon og virkelighet har blitt gjort utydelige. Tidligere var historiske ”idealfigurer” fra kunsten sett på som uoppnåelige og konstruerte. Idealene presentert i dagens medier regnes ikke for å være konstruerte (selv om de faktisk er det, og de fleste vet at de er det), men for å være personlig relevante og aktuelle mål på hva en selv kan oppnå. Stice (2002) påpeker nettopp individets oppmerksomhet på det *tynne* ideal i media som en av tre sentrale påvirkningsfaktorer på kroppsbildet.

I følge Tiggemann et al. (2000) blir media oppfattet som den sterkeste påvirker av kroppsidealer blant unge jenter. Gutter påvirkes i betydelig mindre grad av media enn jenter (Ricciardelli et al., 2000).

Familiens rolle som formidler av kroppsidealet

Familie pekes på som en av de tre viktigste påvirkningskanalene hva gjelder forming av kroppsbilde. Dette skjer blant annet ved formidling av kroppsidealet. I følge Kearney-Cooke (2002) hevder sosial læringsteori at foreldre er viktige aktører i sosialiseringprosessen, og dermed også viktig for barnets forming av kroppsbilde. Familien blir en rollemodell for hvordan kroppen skal være, i form av tilbakemeldinger, instruksjoner og rettleiding for sine barn. Dette er en implisitt form for formidling av et kroppsideal. Ved å påpeke feil, kommentere på kroppsdeler eller matatferd, blir det klart uttrykket hva som er ønskelig eller ikke ønskelig. Dette internaliseres og blir utgangspunkt for ungdommens kroppsbilde og atferd relatert til det.

Kearney-Cooke (2002) viser til studier der det fremkommer at foreldrenes holdninger og oppfatninger av sine barns utseende blir mer negative dess eldre barna blir. Dette kan være en medvirkende faktor til økt negativt kroppsbilde hos jenter etter hvert som de blir eldre, gjennom internalisering av foreldrenes kritikk. Det har vært hevdet at den klassiske holdningen til foreldres rolle overfor sine barn, er at mødre kritiserer og fedre roser. Spitzack (1990, ref. i Kearney-Cooke) fant medhold for dette. Få andre studier kunnet bekrefte disse funnene. Det ser altså ikke ut til at det finnes noen generelle mønstre for hvordan foreldre påvirker sine barn.

Likevel har det vist seg at mødre er en særlig rollemodell og sosial forsterker for jenters spisevaner, atferd og fremtreden (Ricciardelli et al., 2000). Mødre har også større påvirkning på gutters kroppsbilde, sammenliknet med andre påvirkningskilder, som media, fedre, eller venner. Gutter rapporterer at tilbakemeldingene fra mødre er positive, ved at mødre gir dem komplimenter og ros. Dette leder til et positivt kroppsbilde, og mer motstandsdyktighet overfor medias eksponering av kroppsidealer. Det ser også ut til at gutter tar opp i seg holdninger og tilbakemeldinger fra fedre, brødre og kamerater i større grad enn jenter gjør, samt at de får mer positiv feedback fra jentevenner og mødre enn det jenter gjør (Ricciardelli et al., 2000). En mulig annen forklaring her kan i følge forfatterne selv være at jenter får like

mye positiv tilbakemelding fra mødre sine, men at de fokuserer mer på det negative ved seg selv.

Venners rolle som formidlere av kroppsidealet

Litteraturen viser at venner og jevnaldrendes meninger har betydelig innvirkning på hvordan ungdom opplever seg selv og egen kropp (Tantleff-Dunn & Gokee, 2002).

Herbozo og Thompson (2006) viser at dette kommer til uttrykk blant annet gjennom verbal kommentering dem i mellom. De har som hypotese at både negative og positive kommentarer om kroppen kan lede til påminnelse om evaluering på bakgrunn av utseende, og dermed økt opptatthet av hvordan en fremstår utseendemessig i forhold til idealet. Mobbing kan tenkes å foregå med bakgrunn i et felles syn på hva idealet bør og skal være. Gjennom mobbing for kropp og utseende påpekes det hva idealet ikke er.

Tantleff-Dunn og Gokee (2002) viser til studier som tyder på at jenter i større grad enn gutter tror at det å være tynn øker graden av å bli likt. Jenter på ungdomsskoletrinnene er oftere engasjert i kropp og vektsamtaler med jevnaldrende, enn gutter. Her finnes det kontrasterende funn. Blant annet har Vincent og McCabe (2000) presentert overraskende funn der gutter rapporterte å få mer negative kommentarer fra jevnaldrene om vekt og kroppsform, enn det jevnaldrende jenter rapporterte (ref. i Tantleff-Dunn & Gokee). Likevel, Tantleff-Dunn og Gokee oppsummerer at studier som har blitt gjort på voksne, viser at det er kvinner som mottar mest tilbakemelding på eget utseende.

Prosesser i utvikling av kroppsbilde

Tre faktorer er fremhevet som sentrale ved sosial og kulturell påvirkning av kroppsbildet. Oppmerksomhet på medias tynne ideal, opplevd press for å være tynn, og internaliseringen av det tynne ideal (Stice 2002). Tantleff-Dunn og Gokee (2002) viser til tre interpersonlige prosesser som særlig påvirker utviklingen av eget kroppsbilde:

1. Hvordan vi oppfatter andres evaluering av vårt utseende påvirker kroppsbildet: Forskning på attraktivitet viser at vår tolkning av andres evaluering av vårt eget utseende, påvirker vår selvevaluering betydelig.

2. Å få tilbakemeldinger på egen kropp påvirker kroppsbildet. Denne type tilbakemeldinger kan komme fra venner, bekjente, kollegaer eller fremmede. Tilbakemeldingene kan arte seg som komplimenter, erting, kritikk, tvetydige kommentarer, eller gjennom tvetydige signaler i kroppsspråket andre viser oss. Tilbakemelding av negativ form, påvirker kroppsbildet i negativ forstand, og empiri viser at å bli mobbet er en av de viktigste grunnene til dannelse av negativt kroppsbilde (Cattarin & Thompson, 1994).

3. Sosiale sammenlikningsprosesser påvirker kroppsbildet. Ungdommer er usikre på seg selv og hvordan de skal bedømme eget utseende, og sammenlikner seg med sin sosiale referansegruppe. Sosial sammenlikningsteori fremholder at ved å sammenlikne seg oppover, vil evalueringen av eget kroppsbilde bli mer negativ, enn om man sammenligner seg nedover. Teorien har empirisk støtte, da forskning viser at når kvinner sammenligner seg med idealer, reduseres deres oppfatning til et mer negativt bilde av egen kropp (Yamimaya, Cash, Melnyk, Posavac & Posavac, 2005).

I utviklingen av eget kroppsbilde ligger grad av avstand mellom oppfattet eget utseende og det ideelle utseende sentralt. Man ser altså etter forskjellen mellom hvordan en selv ser ut i forhold til idealet. I følge selvdiskrepansteori (Higgins, 1987) er det denne avstanden, eller diskrepansen, som er kilde til grad av misfornøydhet med egen kropp og utseende. Et viktig moment her, er i følge Kvaalem (2007) hvilket personlig ideal ungdommen har, og hvor viktig det er for vedkommende å nå dette. Dette vil ha betydning for forming av eget kroppsbilde.

Å være opptatt av hva andre synes om en, ser ut til å være særlig utpreget i ungdomsårene. Elkind (1967, ref. i Bell & Bromnick, 2003) utviklet teori om ungdoms-egosentrisme der selvopptatthet, lett påvirkelighet av gruppepress, avhengighet av sosial aksept av og tilhørighet med jevnaldrende, er sentrale faktorer i denne livsfasen. Fokusering på andres vurderinger av en selv får betydning for eget kroppsbilde. Likevel klarer ungdom ifølge Elkind, ikke å skille mellom egne og andres tanker om seg selv, og opplever således at andre er like opptatt og vurderende i forhold til egen kropp som det de selv er. Derfor vil unge konstruere et tenkt publikum. Sentralt i Elkind's teori er at dette publikumet er tenkt, ikke reelt, og at den unge har vanskeligheter med å gjenkjenne at det er hans eller hennes egen mentale konstruksjon.

Bell og Bromnick (2003) hevder dette ikke er forankret i egosentrisme, men at ungdom bryr seg om hva andre tenker om dem, fordi dette har reelle konsekvenser. Slike konsekvenser er

både personlige; for selvfølelse, selvtillitt og identitet, og sosiale; for popularitet, anerkjennelse og sosial støtte. Press fra andre er ifølge Bell og Bromnic reelt. Det er viktig ikke å skuffe andre, og det finnes bekymringer for andres reaksjoner på eget utseende og kropp. De argumenterer for at det tenkte publikum ikke er et tenkt, men med en faktisk virkelighet de unge må forholde seg til.

Effekter av kroppsidealet

Ekstrematferd for å oppnå kroppsidealene, kan føre til helseskader (Leary, 1995). De vanligste måtene mennesker prøver å rette på eget utseende ved hjelp av, er kosmetikkbruk, vektregulering, solbruning og kosmetiske operasjoner. Atferd for å endre eget utseende, utspringer ofte av et ønske om å ligne rådende kroppsideal. At en måler seg selv mot, og internaliserer, kroppsideal, kan føre til misnøye med egen kropp. Det er støtte for at et negativt kroppsbilde kan føre til spiseforstyrrelser (Stice & Shaw, 2002). Omfanget av spiseforstyrrelser har økt de siste tiår, parallelt med kroppsidealets økende eksponering (Nasser, 1988). Mack (2002) viser at jenter allerede fra ni års alder har flere risikofaktorer for å utvikle kroppsbildeforstyrrelser.

Det er empirisk støtte for at det å være misfornøyd med eget utseende, har sammenheng med lav selvtillit og økt sosial angst (Cash & Fleming, 2002). Flere har ifølge Cash og Fleming, vist at selvtillit påvirkes av kroppsbilde, og at vurderingen av egen kropp spiller en sentral rolle for eget selvilde.

Kroppsidealene som ungdom eksponeres for, kan være kilder til psykologiske belastninger og alvorlig atferd for å endre egen kropp. Cattarin, Thompson, Thomas & Williams (2000) viste at eksponering av kroppsidealet via reklamefilm, brakte kvinner i nedsatt stemningsleie. De fant også at portrettering av det kvinnelige kroppsideal i media, påvirket kvinners kroppsbilde. Medias fokus på det ideelle utseende, kan skape motivasjon til å gjennomføre kosmetiske operasjoner, som brystforstørrelse (Foss & Solvi, 2006). Kosmetiske operasjoner har blitt mer vanlig og akseptert (von Soest, Kvalem, Roald & Skolleborg, 2004).

Undersøkelsens formål

Hovedproblemstillingene i denne oppgaven er:

- 1) Hva er rådende kroppsideal blant en gruppe 17-åringer i Oslo i dag?
- 2) Hvor mener ungdommene at de ulike kroppsidealene kommer fra?
- 3) Hvilken betydning har kroppsideal for ungdommene?
- 4) Hvilke konsekvenser har det ikke å ligne kroppsidealet?

Metodebeskrivelse

Undersøkelsens utgangspunkt

Denne undersøkelsen er en del av et større prosjekt i regi av Ingela L. Kvalem, Åse Strandbu og Lars Wichstrøm, ved norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA). Dette er et pågående prosjekt som har som målsetting å undersøke kroppsideal og kroppsbilder blant ungdom i Norge. Prosjektet ved NOVA favner om både kroppsideal og kroppsbilder, og bruker både fokusgruppe og survey-materiale. Vi har deltatt i den delen av prosjektet som anvender fokusgrupper og fokuserer på kroppsideal. Vi kom tidlig med i denne prosessen, og har vært med på å utforme intervjuguide, samt gjennomkjøring av prøveintervju. Vi utførte fire av totalt ni fokusgruppeintervjuer, og i denne oppgaven brukes bare de fire som utgangspunkt for analysen.

I følge Malterud (2003), er kvalitative metoder gunstige der det foreligger relativt lite forskningsmateriale å bygge på. Hun argumenterer for at det er riktig å anvende denne metodeformen der problemstillingene er sammensatte, og der det er mange mulige svar man skal stille seg åpne for. I forskning, der nye spørsmål settes på dagsorden, eller det finnes utforskede problemstillinger, er disse metodene gode å bruke. I tråd med dette fremstår kvalitativ metode som egnet når kroppsideal skal studeres.

Undersøkelsens hensikt var å studere kroppsideal slik de ble oppfattet av ungdom.

Fokusgrupper er egnet til et slikt formål. Fokusgruppeintervju er en metode som gir tilgang til

hvordan det snakkes om et fenomen blant de som studeres. Derfor fremstår fokusgrupper som en egnet metode for vår problemstilling. Av Wibeck (2000) er denne metoden beskrevet som ”en forskningsteknikk der data samles inn gjennom gruppeinteraksjon rundt et emne som er bestemt av forskeren”(s. 23). Malterud (2003) omtaler denne metoden som ”spesielt godt egnet hvis vi vil lære om erfaringer, holdninger eller synspunkter i et miljø der mange mennesker samhandler” (s.134). Fokusgruppeintervju er en metode der flere informanter samles til å diskutere et eller flere temaer under ledelse av en moderator. Patton (1990) poengterer at et slikt gruppeintervju ikke har som mål at informantene skal komme til en felles enighet. Ei heller at det skal være en diskusjon, eller en problemløsningsgruppe. Derimot påpeker Patton at dette er en intervjuform som gjerne fremmer diskusjon, delte meninger, og flere resultater, enn ved å intervjuer individuelt. Dette gjør fokusgruppeintervju til en effektiv form for kvalitativ datainnsamling.

Denne undersøkelsen fokuserer på hvordan kroppsidealene påvirker og oppleves av en gruppe 17-åringer i Oslo. Undersøkelsen har ikke til hensikt å generere resultater som skal være generaliserbare til ungdomspopulasjonen i sin helhet. Derimot er hensikten å undersøke hvordan noen ungdommer samtaler om kroppsidealer. Dette kan være med på å fremme nye spørsmål om ungdoms forhold til kroppsidealer. På denne måten kan denne undersøkelsen ansees som en pilotundersøkelse, hvilket kan gi grunnlag for videre forskning. For et slikt formål mener Wibeck (2003) at fokusgruppeintervjuing som metode er et godt valg.

Intervjuguide

Intervjuet bestod i to deler, der den første tok utgangspunkt i en semistrukturert intervjuguide (vedlegg nr. III), og den andre delen tok utgangspunkt i stimulusmateriale i form av bilder (vedlegg IV- XV).

Intervjuguiden ble utarbeidet i samarbeid med våre veiledere Ingela Lundin Kvalem og Åse Strandbu. Den ble delt opp i 6 ulike kategorier/tema som var: (1) ”hvilke kroppsidealer har ungdom?”, (2) ”betydningen av kroppsidealer”, (3) ”formidling/uttrykk av kroppsidealer”, (4) ”forskjellige kroppsidealer”, (5) ”kroppsidealenes opprinnelse” og (6) ”seksualisering av kroppen/portrettering av kroppen i media”.

For hvert tema hadde vi delt opp intervjuet i tre kolonner, der hvert tema ble satt i en (1) ”tema”-kontekst, i en (2) ”våre forskningsspørsmål”-kontekst, og en (3) kolonne med selve

spørsmålsformuleringen. Dette ble gjort med den hensikt å operasjonalisere de overordnede problemstillinger så tydelig og konkret som mulig (Widerberg, 2001). I tillegg kunne vi både ha våre forskningsspørsmål og spørsmålene vi ville stille i intervjuet foran oss i intervjusituasjonen. Dette gjorde at vi lett kunne skille ut oppfølgingsspørsmål underveis i intervjuene, for å sikre oss at alle temaer ble dekket.

Wibeck (2000) hevder at visning av bilder er en gunstig teknikk å benytte seg av i fokusgruppeintervju. I følge Wibeck bør dette materialet være av en slik form at det vekker spørsmål og diskusjon. Vi hadde til sammen 12 bilder, som også brukes i den større undersøkelsen ved NOVA. Bildene var klippet ut fra aviser og blader, og viste menn og kvinner, med ulike kroppsfasonger, i helfigur, i undertøy og badetøy. Bildene ble vist sist i intervjuene, med den begrunnelse at vi ikke ønsket å legge føringer for de forestillingene informantene selv kunne ha om kroppsidealer.

Pilot

Mens intervjuguiden fortsatt var under utarbeiding, ble det gjennomført en pilotering av denne. Informanter til dette prøveintervjuet var ikke i målgruppen vår, men studenter ved Universitetet i Oslo. Det var 8 informanter, 3 menn og 5 kvinner. Intervjuet ble utført på Psykologisk Institutt, UiO. Dette intervjuet ble ledet av Ingela Lundin Kvalem og Åse Strandbu. Intervjuet ble filmet, og vi observerte direkte fra et rom ved siden av.

Denne forsøksrunden gav oss verdifull informasjon om blant annet spørsmålsformuleringer, styring av samtaler og diskusjonene, samt plassering av informanter og moderatorer. Dette ble til god hjelp for oss slik at vi lettere kunne tilrettelegge intervjuene, med hensyn til plassering av moderatorer og informanter rundt bordet, slik at øyekontakt og oversikt over situasjonen best kunne ivaretaes. Denne piloteringen fungerte også som en god rollemodell for oss, som moderatorer, før vi skulle samle egne data.

Utvalg

Vi ønsket å rekruttere elever fra den videregående skole. Dette med begrunnelse at denne aldersgruppen er gamle nok til å snakke om et slikt tema, da de har vært gjennom de pubertale endringene. Å ta utgangspunkt i skolen antok vi ville lette rekrutteringen. Vi ønsket informanter som kjente hverandre, fordi vi antok at dette ville gi samtaler mer flyt.

Forskningslitteraturen om kropp handler først og fremst om kvinnekropp (Skårderud, 2000). Mannskropp er gjort mindre synlig på denne arenaen. Skårderud (2007) hevder at kunnskapen om gutters kropper og kroppsidealer er mangelfull. Vi ønsket derfor å rekruttere både gutter og jenter til intervjuene, og tenkte at kjønnsblandede grupper ville gi tilgang til hvordan gutter og jenter sammen snakket om disse temaene.

Alle 4 gruppene bestod av både jenter og gutter. Alle informantene var 17 år gamle. På skolen øst i Oslo hadde samtlige informanter minst en forelder med innvandrerbakgrunn. Informantene selv var alle født og oppvokst i Norge. De beskrev seg som tilhørere av to kulturer, selv om mange av dem aldri hadde vært i foreldrenes hjemland. De mente selv at de var å regne som norske, men at de i tillegg hadde et annet perspektiv ”å koble på” i gitte situasjoner, eller i forhold til særskilte temaer. Kroppsidealer var, ifølge disse informantene, et av de få temaene som ble behandlet likt blant ungdom med norsk og utenlandsk opprinnelse. Temaet var ifølge informantene uavhengig av kulturforskjeller. De anså kroppsidealet for dem som det samme som for de etnisk norske.

Det er viktig å påpeke at det denne undersøkelsen ikke har til hensikt å se etter forskjeller mellom ulike kulturer. Den har derimot hatt interesse av å finne ut noe om hvilke holdninger til kroppsidealer som råder i ungdomskulturen. Med informanter fra videregående skoler i Oslo, er det også naturlig at ungdom med flerkulturell bakgrunn er representert i utvalget. Det kunne vært interessant å undersøke slike forskjeller, men det favner utenfor denne oppgavens intensjon.

Presentasjon av informantene

Alle informantene så ut til å befinne seg innenfor normalvariasjon hva gjelder utseende; både kroppsfasong, vekt og utseende ellers. Både guttene og jentene hadde klesdrakt, sminke og hår som viste opptatthet av utseende. Informantene som var fra samme skole, så for oss ut til å være like i klesdrakt og stil. Ut i fra våre forventninger om ungdomskulturens fokusering på utseende, var ikke det overraskende.

Informantene var meddelsomme, direkte og spontane i sine uttalelser. De uttalte eksplisitt at de var opptatte av tematikken i intervjuene. Informantene kjente hverandre fra før av, de gikk i samme klasse og flere av dem var i samme ”gjeng” på fritiden. Flere uttrykte å ha ”felles historie”, og refererte til, diskuterte og presenterte episoder tilbake i tid som var relatert til

tematikken. Informantene virket å være ivaretagende overfor hverandre under intervjuene. De hadde en ”fleipende” tone seg imellom, viste tydelig at de var uenige, og de kunne diskutere seg i mellom.

Rekruttering

Vi tok telefonisk kontakt med to videregående skoler i Oslo. Prosjektet ble presentert, med spørsmål om tillatelse til å rekruttere noen av deres elever til intervju. Vi oversendte informasjonsskriv per e-post (vedlegg nr. I), og rektorene ved begge skolene var umiddelbart positive. Vi ble anbefalt å møte opp i elevenes fritime midt på dagen for å rekruttere frivillige. Vi møtte opp på skolene, etter avtale med lærere og rektor, som var behjelpelige med å spørre elever i det de var ferdige med timene sine. Det virket å være tilfeldig hvem lærerne satte oss i kontakt med.

Det ble rekruttert 16 stykker fra hver skole, slik at vi fikk to intervjugrupper fra hver av disse. Elevene var behjelpelige med å finne flere som kunne være med, slik at vi fikk fulltegnede lister til begge intervjuene ved hver skole. Før påmelding fortalte vi muntlig om undersøkelsens tema og hensikt, og informantene fikk et informasjonsskriv om undersøkelsen (vedlegg nr II).

Wibeck (2000) mener at det er hensiktsmessig å ha minimum 3 fokusgrupper. Vi valgte derfor to grupper fra hver skole. Vi intervjuet informanter fra en skole vest i Oslo og en fra øst. Dette ble gjort for få variasjon og spennvidde i materialet.

Informantene ble rekruttert i skoletidens fritime, noe som gjorde at flere som var sammen også meldte seg på sammen. De som var i samme gruppe, kjente dermed hverandre. Dette var ønsket fra vår side, med tanke på at dette kunne bidra til at de ville føle seg trygge og kunne snakke friere om kropp og utseende. Vi antok at dette ville bidra til å fremme informasjonsutveksling og diskusjon i intervjusituasjonen. Wibeck (2000) hevder at det er gunstig å benytte seg av grupper som er innbyrdes homogene, ettersom de utgjør en velfungerende sosial enhet. På denne måten kan man få mer naturlige data. Intervjugruppene i denne undersøkelsen var ikke innbyrdes homogene med hensyn til kjønn, hvilket var med hensikt. Informantene var tydelige på at de tilhørte samme miljø, og på denne måten var like. Det første intervjuet på hver skole, ble foretatt nærmest umiddelbart etter rekruttering. Intervju nummer to ble gjennomført dagen etter.

Våre grupper bestod av åtte informanter. Antallet ble valgt med bakgrunn i forskningslitteraturen, som viser til at dette er et gunstig antall for å få til en konstruktiv intervjusituasjon (Patton, 1990; Wibeck, 2000).

Intervjusituasjonen

Vi gjennomførte alle fire intervjuene på skolene informantene tilhørte. I følge Wibeck (2000) er dette en gunstig setting med hensyn til at de fysiske omgivelsene er av betydning for hvordan et slikt intervju forløper. Spesielt fremhever Wibeck at kjente omgivelser er av betydning for å sikre validiteten gjennom at informantene er et sted de kan føle seg trygge. Vi fikk ikke anledning til å bruke deres klasserom, men rommet var likevel et som alle kjente til, hadde vært i før og som var en del av skolens atmosfære.

Vi plasserte informantene rundt et langbord slik at alle kunne se og henvende seg til hverandre. På bakgrunn av observasjoner fra piloteringen, der moderatorene satt på langsiden, valgte vi å sitte ved den ene enden av bordet, slik at vi kunne se, og bli sett, like godt av alle. Wibeck (2000) påpeker at dette er viktig for at alle informantene har like gode plasseringer i intervjusituasjonen. Dette slik at dominante personer dermed ikke kan sette seg mest strategisk til, og få en styrende rolle.

I vår undersøkelse brukte vi et semistrukturert fokusgruppeintervju. Dette skiller seg fra det ustrukturerte fokusgruppeintervjuet, ved at moderator i større grad styrer interaksjonen i gruppen (Wibeck, 2000). Wibeck mener det er spesielt heldig å bruke fokusgruppeintervju i strukturert form når det dreier seg om følsomme temaer, eller der deltagerne kan befinne seg i en sårbar posisjon. Fastheten i den strukturerte formen er også med på å sikre at alle temaene blir berørt. Siden kropp og utseende er følsomme temaer for denne aldersgruppen, valgte vi strukturert form. Likevel tillot vi at det ble gjort hopp i intervjuguiden (vedlegg nr. III), da det viste seg at mange av temaene vi hadde med, brakte de selv frem. Dette mener vi var en fordel, da informantene i større grad følte seg friere til å snakke, og at de eide temaene mer selv. Punkter som så ikke var dekket, spurte vi om.

Intervjuene tok mellom 60 og 90 minutter. Vi tok opp intervjuene på lydfil. Dette ble sett som nødvendig for å kunne fange opp informasjonen så nøyaktig som mulig. Det ble også begrunnet slik overfor informantene. Wibeck (2000) anbefaler bruk av lydbånd ved

fokusgruppeintervjuer. Informantene så ikke ut til å bli affektet eller hemmet av at intervjuene ble tatt opp på bånd.

Wibeck (2000) peker på at det er av betydning at informantene ikke vet så mye om hensikten med undersøkelsen. Dersom det gjør det, kan de bli styrt i sine uttalelser og få meninger som er i retning av moderators ønsker. Dette ble delvis sikret ved at to av intervjuene ble gjort umiddelbart. Informantene i de første gruppene ble bedt om ikke å snakke med sine medelever som skulle være med neste dag, om intervjuets innhold.

Vi valgte også å servere mat og drikke som var tilgjengelig under hele intervjusituasjonen. Dette bestod av brus, farris, druer, baguetter, sjokoladekjeks, smågodt, og kanelboller. Hensikten med denne serveringen var av fire grunner. Som belønning for å være med, for å gi mulighet til å stille sulten og tørsten da intervjuene foregikk i elevenes lunsjtid, som utgangspunkt for samtale om mat, og som atferdsmål på hva informantene ville spise og drikke i en slik situasjon.

Analyse

Denne undersøkelsen har blitt analysert i to deler. Den første delen inneholder datamateriale fra intervjuguiden. Den andre delen av analysen er fra presentasjon av bildene. Delene presenteres hver for seg. Vi valgte å gjøre det slik, da dette materialet stimulerer informantene, og fremmer diskusjonen, på en annen måte enn intervjuguiden.

Analysens er basert på den metoden Malterud (2003) beskriver. Denne er forankret i Giorgis "Systematic Text Condensation" (STC), og Grounded Theory. Malterud har basert sin teoretiske tilnærming på Giorgi, men har modifisert den noe. Hun hevder at dette er en god metode i tverrgående analyse av et fenomen, der mange informanter inngår i datamaterialet. Giorgi anbefaler at analysen utføres i fire trinn. I det første trinnet skal forskeren danne seg et helhetsinntrykk, i trinn to skal de meningsbærende enhetene trekkes frem. Deretter skal forskeren oppsummere og trekke ut det sentrale innholdet i de enkelte meningsbærende enhetene, og til slutt må dette sammenfattes til en helhetlig sammenheng.

Vi arbeidet med de enkelte analysetrinn hver for oss. Deretter diskuterte vi våre separate resultater, slik at vi kunne komme frem til en felles versjon av det gjeldende trinn i analysen. Deretter tok vi fatt på neste trinn på samme vis. At vi gjorde dette hver for oss, anser vi som

en berikelse til analysen gjennom at flere perspektiver kunne inkluderes. Dette gjorde at vi fikk anledning til å validere analysen underveis. Malterud (2003) betegner dette som et gyldighetskriterium når hun sier at ”sannsynligheten for at et funn er gyldig om noe bestemt, kan styrkes dersom flere er enige om at dette er en rimelig konklusjon” (s. 180).

For hvert trinn satt vi igjen med et dokument som viste den aktuelle fases steg, slik at vi hele tiden hadde forrige steg i prosessen å gå tilbake til når det skulle bli nødvendig. En ny analysefase ble alltid basert på steget foran, samtidig som vi kunne gå tilbake for å kontrollere den pågående prosessen opp mot det opprinnelige materialet. Malterud (2003) påpeker at det er viktig å holde en nærhet til det opprinnelige råmaterialet analysen igjennom.

Matsserveringen gav oss verdifull informasjon, blant annet ved at informantene ikke valgte bort enkelte typer mat i intervjusituasjonen. Det kunne tenkes at de ville unnlate å spise av det usunne tilbudet i en slik setting, der fokus på kropp og idealer var tema. Dette gjorde de ikke. Alle spiste av alt.

Analyseutførelse

Umiddelbart etter intervjuene, noterte vi ned inntrykk fra intervjuenes forløp. Inntrykkene inneholdt stemning underveis, inntrykk av informantene, og ellers særlige ting vi merket oss. Dette for at ikke verdifull informasjon, som ikke ville registreres i lydopptakene, skulle mistes.

De fire intervjuene ble ordrett transkribert. Vi transkriberte ett intervju hver, slik at vi skulle få godt innblikk i dette leddet av analysen. De to resterende intervjuene ble transkribert av eksterne, tilknyttet NOVA. I transkriberingsteksten ble det gjort tydelig hva som ble sagt av gutter og jenter. Dette ble råmaterialet og grunnlaget for videre analyse.

I samsvar med Giorgis første trinn, gikk vi gjennom de fire transkriberte intervjuene for å danne oss helhetsinntrykk av informantenes uttalelser. I følge Malterud (2003) er dette viktig, da helheten er viktigere enn iøyenfallende detaljer. Her søkte vi å legge vår forforståelse og teoretiske rammer for tema til side, og stille oss åpne for hva informantene hadde delt med oss. Vi søkte å forstå informantenes egne oppfatninger.

I det neste av Giorgis trinn søkte vi etter meningsbærende enheter i materialet til dekontekstualisering. Samtidig satte vi opp mulige kategorier basert på hvilke temaer som stod frem fra materialet. Eksempler på slike kategorier var blant andre ”i hvilke situasjoner er utseende viktig?”, ”hvordan påvirker kroppens utseende sosiale relasjoner?”, ”hvor forfengelige er det greit å være?”, ”hvor viktig er personlighet?”, og ”gjør ungdom noe for å få en kropp nærmere idealet?”. På dette trinnet forholdt vi oss til disse kategoriene kun som hjelp til å finne meningsbærende enheter.

Vi gikk deretter grundigere gjennom de meningsbærende tekstenhetene fra de fire intervjuene, og satte dekontekstualiserte meningsbærende enheter inn i respektive kategorier. Dette trinnet tilsvarer Giorgis tredje trinn. Vi valgte å ta med mye i begynnelsesfasen av dette arbeidet, slik at vi lettere kunne sortere og velge ut det mest sentrale. Dette er også i tråd med Malteruds (2003) teoretiske ståsted, noe som ga oss mulighet til å danne oss et så bredt helhetsinntrykk som mulig. Dette ble gjort slik at kategoriene og sitatene best mulig kunne måles opp mot hverandre etter dekontekstualiseringen. Vi beholdt tekstenhetene sortert i forhold til hvilken skole elevene kom fra, slik at det skulle være enklere å finne tilbake til utgangspunktet i de fire transkriberte intervjuene. Dermed beholdt vi muligheten for å se tekstenheten i sin sammenheng.

Herunder tok vi også for oss hver kategori, og revurderte sitatenes plassering kategorisk. Flere sitater ble flyttet til andre kategorier, strøket, eller hentet frem fra de originale intervjuene.

Dette var nødvendig fordi vi etter hvert tydeligere så kategoriernes innhold og kompleksitet underveis i prosessen. I dette trinnet var det også til hensikt å ha sitater under kun en kategori. Det viste seg at noen kategorier hadde mange like sitater, slik at disse kategoriene ble slått sammen til en. Eksempler på slike kategorier som ble slått sammen er ”personlighet” og ”differanse”, og ”hva søker de å rette opp”, som ble slått sammen med ”forfengelighet”. Innholdet i hver av disse kategoriene viste seg å ha overlappende innhold, og derfor ikke kunne regnes som presise nok. I følge Malterud (2003) er dette viktig å sortere ut i analysen, fordi sitater som passer inn under mange kategorier, eller der to kategorier har mange sammenfallende tekstenheter, ikke er å regne som presise kategorier. De ulike kategoriene og tekstenhetene skal ha sin egen bæreevne. I dette trinnet ble dessuten kategorier som først så ut til å utkrystallisere seg, men som skulle vise seg å være uten egen bæreevne, fjernet.

I det siste trinnet, før de endelige resultatene kunne foreligge, fjernet vi informantenes skoletilhørighet, og laget oppsummeringer av helheten for hver kategori. Dette var for å tydeliggjøre og abstrahere informantenes uttalelser, til mer fortettet, meningsbærende og helhetlig tekst. I dette trinnet valgte vi ut konkrete sitater som kunne representere kategorien på en meningsfylt og beskrivende måte.

Analysen utledet to hoveddeler, som hver fikk fire subkategorier. En av disse subkategoriene ble videre delt opp i tre underkategorier.

Stimulusmateriale

Siste del av fokusgruppeintervjuene bestod i visning av og diskusjon rundt stimulusmateriale.

Materialet bestod av 12 bilder av manns- og kvinnekropper, i undertøy eller badetøy.

Kroppene tilhørte menn og kvinner i ulik alder, med ulike fasonger. Noen var hentet fra et norsk ukeblad, en reportasje om ”vanlige kropper”, mens andre viste modeller og sportsutøvere. Gruppene ble bedt om å beskrive kroppene til menneskene på bildene.

Informantene ble flyttet noe nærmere hverandre til en kant av bordet slik at alle kunne se bildene godt. Det viste seg unødning med mer introduksjon, da det umiddelbart ble vekket stort verbalt og sosialt engasjement hos informantene idet bildene ble lagt på bordet.

Bildene vakte høylydt latter og diskusjon blant informantene. Det var tydelig at dette materialet virket engasjerende, og i følge Malterud (2003) er det viktig at bilder som vises, skal ha en slik effekt. Spesielt tre bilder (vedlegg nr V, IX og XI) ga rik informasjon om kvaliteter ved kroppsidealet. De resterende bildene belyste ikke problemstillingen for denne undersøkelsen ytterligere, og ble derfor utelatt.

Resultatene fra bildene presenteres sammen med resultatene fra intervjuets første del.

Etiske betraktninger

For å anonymisere informantene har ingen navn eller navn på skoler blitt tatt med i intervjumaterialet. Informantene benevnes kun med kjønn, da dette er av interesse i analysedelen. Informantene ble ikke bedt om å introdusere seg ved oppstart av intervjuene, men forsikret oss om at de visste hvem de andre var. Vi ønsket kun å vite om informantene kjente hverandre eller ikke. Det gjorde de i alle de 4 intervjuene.

Det kan være sensitivt å intervju 17-åringer om kropp og utseende. Informantene fikk beskjed om at det var lov å trekke seg når som helst under intervjuet. Ingen valgte å gjøre det. Spørsmål ble ikke stilt direkte til noen av informantene, slik at de selv kunne velge når de ville svare. Vi informerte også om at det ikke var nødvendig med private meddelelser, men at vi var ute etter rådende holdninger og meninger i deres miljø og aldersgruppe. Den informasjonen som likevel har kommet frem om personlige erfaringer, har de selv villet dele.

Ved oppstart av intervjuene, informerte vi om taushetsplikt. Dette fikk de også en påminnelse om ved endt intervju. Det er kanskje rimelig å anta at denne plikten ikke overholdes. Denne antagelsen baseres på at informantene forteller om baksnakking og kommentering i forhold til intervjuets tema. Informantene i hvert intervju kjente hverandre fra før, og flere var gode venner og tilhørte samme "gjeng". Dette er i følge Patton (1990) med på å sannsynliggjøre brudd på taushetsplikten.

Noen av informantene ble "huket inn" av sine lærere. Dette kan ha gitt dem pliktfølelse for å bli med, og ikke kunne trekke seg fra deltagelse, uten å måtte gi en begrunnelse. Dette var vi klar over ved intervjuets begynnelse. Vi informerte om frivillig deltagelse ved oppstart, og om muligheten for å trekke seg underveis. Ingen gjorde det, og informantene gav ved alle fire intervjuene tydelige tilbakemeldinger om at de var glad for at de deltok. Alle informantene fikk med seg et skriv om undersøkelsens innhold og hensikt. Vedlagt her var kontaktinformasjon ved eventuelle spørsmål, slik at de lettere kunne se tilbake på temaet, og eventuelt vise dette til foresatte.

Det ble satt av tid på slutten av hvert intervju til debriefing. Dette var med ønske om å fremme diskusjon rundt det mulig problematiske ved å sette ytterligere fokus kropp og utseende ved å intervju dem om tematikken. Det å delta i fokusgruppeintervju kunne føre til at de satt igjen med inntrykk av at kroppsidealet *hadde* stor betydning. Hensikten med denne diskusjonen var å problematisere dette.

Informantene ble rekruttert som frivillige, og vi vet ikke om noen hadde et særskilt problematisk forhold til tema. Dette kan vi imidlertid ikke konkludere med. De var ikke forhåndsintervjuet om tematikken. I intervjuene kom det ikke frem noe som tydet på særskilte vansker i forhold til tema blant noen av deltakerne.

Styrker og svakheter ved undersøkelsen

Det kunne tenkes at kropp og kroppsideal ville være et vanskelig tema for 17-åringer å snakke om i gruppe fordi det er personlig. For en undersøkelse av personlig forhold til egen kropp, ville vi ikke valgt denne metoden. Fordi kroppsidealene er et kulturelt fenomen, der oppfatningene ikke nødvendigvis er av personlig eller privat anliggende, mener vi fokusgrupper var egnet. Det ble tydeliggjort overfor informantene at denne undersøkelsen kun var ute etter de generelle og rådende idealene og holdningene i deres miljø og aldersgruppe. Informantene benyttet seg av gruppestrukturen for å forhandle frem en noenlunde felles beskrivelse og forståelse av de rådende kroppsidealene i deres kultur. Fokusgruppe som intervjumetode ble derfor vurdert som riktig å benytte i vår undersøkelse.

Ved å bruke fokusgruppeintervju kan det hende at enkeltes meninger ikke kommer frem i diskusjonen. Det kan tenkes at ikke alle slapp til hele veien, eller turte å fremme sine meninger i gruppen, av frykt for å være meningsbrytende med flertallet. I følge Wibeck (2007), er hensikten ved å bruke fokusgruppe som metode todelt; læringsutbytte for informantene, og datainnsamling for forskerne. Det sistnevnte var hensikt med denne undersøkelsen. Likevel var det flere av informantene som ved endt intervju sa at de hadde lært noe nytt. Dette tyder på at denne intervjuformen med stor sannsynlighet gav oss relevant informasjon, sammenliknet med individuelle intervju eller anonyme spørreskjema.

Vi hadde både gutter og jenter i samme intervjugrupper. Dette har kanskje påvirket informasjonen vi fikk. Alle gruppene hadde flertall av jenter, likevel dominerte guttene diskusjonen i deler av intervjuene. Jentene kan ha latt være å fortelle om temaer, dersom noe var ubehagelig å si med gutter tilstede. Det samme kan selvfølgelig guttene ha opplevd. Hvilken informasjon denne undersøkelsen har gått glipp av som resultat av blandede kjønnsgrupper, vites ikke, men verdifullt materiale har blitt inkludert nettopp fordi intervjusituasjonene gav informantene muligheter til å diskutere temaet på tvers av kjønn.

Fra flere hold i forskningslitteraturen kritiseres fokusgruppeintervjuing som metode for at det i analysen av datamaterialet ikke favner om interaksjonsformen informantene i mellom (Wibeck, 2007). Wibeck påpeker at det ofte foreligger resultater fra fokusgruppeintervjuing, som kun rapporterer enkeltsitater fra informantene. Dette kan gi inntrykk av at sitatene er isolerte i forhold til den situasjonen de var sagt i. Sitatene er sagt i en diskusjon med fremmede effekt på informantene, og derfor er situasjonen aktuell å beskrive. Dette

illustrerer viktigheten av å beskrive interaksjonsformen informantene i mellom. Denne undersøkelsen har beskrevet interaksjoner mellom informantene ulike steder i oppgaven, der det passer å beskrive deres reaksjoner og atferd. Eksempelvis kan det nevnes latter og entusiasme da bildene ble vist. Informantene har også blitt presentert i eget avsnitt. Likevel ble det i denne undersøkelsen ikke beskrevet stemning, atferd, og kontekst til hvert sitat. Dette da det ble antatt at dette kunne forstyrre analyseprosessen, og gjøre resultatene uklare.

I følge Kitzinger og Farquhar (1999) bør undersøkelser som denne søke spesielt etter sensitive øyeblikk informantene i mellom, da dette er hendelser og informasjon som ikke kommer med på lydopptak. De mener at det kan være en begrensning i denne metoden at slik informasjon lett går tapt. Umiddelbart etter intervjuene noterte vi ned observasjoner fra hvert enkelt intervju, der vi var oppatt av å dokumentere informasjon Kitzinger og Farquhar etterlyser.

Vi registrerte atferd etter hvert intervju, som matinntak, stemning i intervjusituasjonen, om det var noen spesielt dominerende informanter i gruppen, og liknende. Dette hadde vi med oss som bakgrunnsteppe gjennom analysearbeidet. En begrensning ved denne undersøkelsen kan likevel være at denne informasjonen ikke ble registrert nøyaktig nok. Dette fordi slik informasjonsregistreringen ble foretatt etter endt intervju i denne undersøkelsen.

På tross av disse vurderingene gav fokusgruppeintervjuene oss et rikt datamateriale om ungdommenes forhold til kroppsidealer, og metoden vurderes som velegnet for undersøkelsens problemstilling.

Resultater

Resultatene er inndelt i to hoveddeler; (1) ”Kroppsidealet” og (2) ”Hverdag”. Del (1) er videre delt opp i fire subgrupper; (A) ”kroppsideal generelt”, (B) ”kroppsideal for kvinner”, (C) ”kroppsideal for menn”, og (D) ”hvor kommer kroppsidealet fra?”. Del (2) ble også delt opp i fire subgrupper; (A) ”kommentering”, (B) ”forfengelig”, (C) ”attraktivitet og selvtillit”, og (D) ”konsekvenser av ikke å ligne kroppsidealet”. Subgruppe 2B ble delt opp i tre underkategorier; (a) ”forfengelig blant jenter”, (b) ”forfengelig blant gutter”, og (c) ”hvor forfengelig er det tillatt å være”.

Deretter presenteres resultatene fra stimulusmaterialet. Dette innebefatter tre av de tolv viste bildene, nummer to, seks og åtte (vedlegg nr: V, XI og XI).

Resultatene oppsummeres underveis og avslutningsvis.

Del 1: Kroppsidealet

1A: Kroppsideal generelt

Informantene hadde vanskeligheter med konkret å uttrykke hvordan kroppsidealet så ut. De vekslet mellom å beskrive prototyper og eksemplarer. Det virket som om de trengte tid for å bli komfortabel med temaet, og i starten var beskrivelsene generelle. Eksempel på slike generelle beskrivelser er:

Jente: *”Alle vil se ut som filmstjerner.”*

En gutt sa: *”Man ser jo på en person om han eller hun har anstrengt seg for å bli tynnere.”*
Her viste informanten at han opplever at oppnåelse av kroppsidealet innebærer arbeidsinnsats, viljestyrke og evne til selvkontroll.

Informantene forsøkte også å beskrive kroppsidealet overordnet ved å si noe om hva idealet *ikke* er. Det hersket tydelig nedlatenhet og forakt overfor overvektige personer med usunn livsstil.

En gutt sa for eksempel: *"Ikke sånn tjukk og ekkel"* og *"En dame som gafler i seg McDonaldsmat er turn off."* *"Tjukke svære jenter har svære pupper, det er ikke hot i det hele tatt."*

1B: Kroppsideal for kvinner

Gutter og jenter svarte umiddelbart med å beskrive kvinnekroppen da vi spurte om det generelle kroppsideal, uten å referere til kjønn. Det fremkommer at guttene ser den ideelle kvinnekroppen som slank, stram og veltrent.

En gutt sa: *"Har du en veltrent figur med stram rumpe og stramme vanlige pupper så er du drithot."*

En annen gutt sa: *"De må ha stram mage, litt høyde, bra pupper og fin rumpe."*

Jentene selv uttrykte en viss skepsis mot å svare konkret på spørsmålet. En sa:

"Jeg synes det handler mer om hvordan personen oppfører seg... har det bra med seg selv... selv om ikke den perfekte kroppen... kan hun bli vakker. Da kan man se opp til henne."

Dette tyder på at jentene har motstand mot å kommentere det kvinnelige kroppsideal.

Muligens representerer dette svaret også motstand mot kroppsfokus i seg selv, enten på grunn av "politisk korrekthet", at kroppsidealet er tabubelagt, eller ubehag ved å svare på "hvordan deres kropp burde ha sett ut".

En jente sa: *"Gutter vil at jenter skal være slanke. Hovedtingen er flat mage."* Uttalelsen formidler jentenes opplevelse av hva gutter "ønsker seg" i den ideelle kvinnekroppen.

En jente sa: *"Alle jenter streber etter det de ikke har. Ingen jenter er fornøyde med seg selv."*

Her sier jentene at de er kritiske til sin egen kropp, og at idealet virker vanskelig å oppnå.

Denne karakteristikken er generell og de utelater å konkret beskrive selve idealkroppen.

Det kommer også frem uenighet om hvordan kvinnekroppen skal se ut, da gjennom diskusjon av eksemplarer:

Sitat fra en gutt: *"Jeg er ikke så fan av J. Lo. Altfor svær og bred."*

Sitat fra jente: ” Men jeg synes det ser pent og sunt ut.”

1C: Kroppsideal for menn

Informantene var uenige om hvordan den ideelle mannskroppen skal se ut. De hadde ulike synspunkter på hvor muskuløs og kraftig idealet skal være. Noen mente mye muskler er ideelt, mens andre mente at en sunn, slank, og lett muskuløs mannskropp er det ideelle. Det påpekes at det mannelige kroppsidealet også består av ansikt og sjarm. Guttene sa at det er jenter som fokuserer på dette.

En gutt uttalte: *”For gutter så er det mer filmer som er eksempelet. Når du ser før i tiden når du har filmer som Arnold Schwarzenegger selv om.. Arnold Schwarzenegger er stygg, syns jeg. Han er jævlig stygg, også går han rundt med automatvåpen og dreper en helg haug utenom seg selv, også.. Da var det mer sånn at du skal være den maskuline villmann og skal ha den kroppen, alle ga bøff i ansiktet. Men nå, når du ser mannlige skuespillere nå, la oss ta eksempler som Johnny Depp eller Leonardo DeCaprio, de ser ut som jenter, spør du meg. Det er ansiktet, de har ikke noe særlig kropp, de har det pretty boy ansiktet som jenter fokuserer på.”*

1D: Hvor kommer kroppsidealet fra?

Informantene ble spurt om hvor kroppsidealene kommer fra. De svarte at media er den viktigste formidler av kroppsidealet, og særlig at Hollywood-stjerner er eksemplarer på det perfekte. De trakk frem Paris Hilton, Jessica Simpson, Brad Pitt og Angelina Jolie. Venner og familie ble også beskrevet som påvirkningskilder og formidlere av kroppsidealet, fordi de er med på å definere hva som er attraktivt eller ikke.

En jente sa: *”Jeg kan ikke noe for det. Jeg ser veldig opp til kjendiser.”*

En annen jente forteller hvordan hun justerer måten å føle om sin egen kropp på, ved å nøye observere og sammenlikne seg med kjendiser:

Jente: *”Ja, man ser Tyra Banks, så har hun fått litt flekk over buksen, ok, så har hun fått det, så blir man litt mer fornøyd på en måte.”*

Flere informanter var enige med jenta som uttalte følgende:

”Personlig mener jeg vi bryr oss for mye om kjendiser. Det er liksom medias feil.”

Dette kan være et uttrykk for en bevissthet rundt medias kraft som eksponeringskilde for kroppsideal. Informantene hadde også betraktninger rundt medias håndtering av overvektige kontra kroppsidealnære mennesker. En uttrykte at hun mener å legge merke til hvordan aviser og magasiner foretrekker å trykke bilder av pene mennesker, i stedet for av dem som er fjernt fra kroppsidealet. Hun sa samtidig at de kanskje gjør dette uten å tenke over det.

Informantene fortalte at også artister og musikk videoer er formidlere av kroppsidealet. De sa blant annet at de liker musikken fordi artisten har et utseende de beundrer.

Venner betyr mye for informantene.

En gutt sa: *”Men jeg mener også det kan være andre venner og slikt, for eksempel har jeg venner som er i veldig god form og har trent seg opp. Når jeg ser dem så har jeg litt lyst til å være en av gutta jeg også... Ja, jeg er jo venn med dem, og det er jo slik at du har lyst å være mest mulig lik dem fordi du liker dem såpass godt. Fordi de ser bra ut.”*

Informantene fortalte videre om hvordan tema kropp blant venner og familie ble håndtert på, uten å eksplisitt kalle det formidling av et ideal. Noen mente at de ”ubevisst” ble påvirket av foreldrene, og at de også kan bli såret av deres kommentarer, selv om de visste at det ikke var intensjonen fra foreldrenes side.

En jente fortalte: *”Hvis jeg spiser potetgull eller noe, så er de der med blikket eller noe, og jeg går vekk derfra, ja, hvis de er sleipe, så er det sånn i alle fall. Jeg vet ikke jeg, altså.”*

Flere opplever at de tror foreldre er mest opptatt av sunnhet, og ikke så mye av kroppen i seg selv.

tusen ganger, og det svaret du gir vil jo aldri bli bra nok!”

Oppsummering av del 1

Informantene vekslet mellom å beskrive prototypiske aspekter ved kroppsidealet, det vil si hva de anså som generelt attraktivt, og navngitte eksemplarer, hovedsaklig filmstjerner og musikkartister. Informantene uttrykte individuelle preferanser og meninger om de kvinnelige og mannlige kroppsidealene. De ble lett enige om hvilke eksemplarer de mente var fjernt fra kroppsidealet. Det så ut til at jo mer kroppssperfekt ungdommene vurderte et konkret eksemplar til å være, dess mer kritiserte de deler av kroppen. Det så derfor ut som om de var enige om hva som var innenfor, og hva som var utenfor, rammen for det kroppsdeelle. Uenighet informantene i mellom, oppstod da de diskuterte kroppsdeelle eksemplarer.

Det kvinnelige kroppsidealet var det som først og oftest ble beskrevet ved spørsmål om kroppsideal, av både jenter og gutter. At de uttrykte hva kroppsidealet ikke var, kan muligens relateres til at det for dem var vanskelig å beskrive kroppsidealet. Informantene diskuterte hoftebredde og størrelse på bryster hos kvinner, og grad av muskelmasse hos menn. Enkelte nevnte sunnhet som et viktig aspekt ved idealet. Flere jenter enn gutter fortalte at de ville se ut som de navngitte eksemplarene av kroppsidealet.

Informantene mente at media var den største formidleren av kroppsidealet, og at disse idealene også kunne forandre seg avhengig av hvilke kjendiser som blir eksponert i media. Det ble også uttrykket at venner kunne være idealer for utseende, og at familien formidlet idealet implisitt ved både positiv og negativ kommentering på utseende.

Del 2: Kroppsdealers effekt på hverdagen

I denne delen av intervjuet var hensikten å få informasjon om hvordan kroppsdealer påvirket ungdoms hverdag.

2A: Kommentering

Informantene ble spurt om hvordan kropp kommenteres, snakkes om og håndteres både nonverbalt og eksplisitt i deres miljø.

Gjennom intervjuene fikk vi inntrykk av at guttene verbalt sett var direkte i forhold til å kommentere av kvinnekropp. Guttene uttalte at de seg imellom snakket mye om damenes kropp, at det ofte var i en "fleipete" tone, noe som tillot dem å komme med sterkere verbale uttrykk.

En gutt uttalte: ” Vi snakker jo masse om damene. Om hvor hotte de er eller hvor jævlige de er. Men det blir jo sånn. Hun er grell, liksom. Sånn vil det jo alltid bli. Når det er gutter som sitter og skal tøffe seg og... for hverandre. Jeg klina med henne i går, og hun er jævlige stygg. Ikke diss, hun er dritkoselig.. Det blir sånn, ikke sant..”

En annen gutt fortalte: ”Etter en fest kan gutt sitte sånn... dritfine pupper og... nei, synes du det og... de hang jo langt nedpå leggen og... Ååååå!”

Guttene gav uttrykk for at de ikke snakket så mye om hverandres kropper. Dersom de gjorde det, var det også med ”fleipende” tone, som for eksempel ”Å, så feit du har blitt!” En gutt sa at det var tabu å snakke om guttekroppen dem imellom.

Jentene fortalte at de snakker seg imellom både om andre jenters og gutters kropper, og at de snakker seg imellom om egne kropper. De ber hverandre om evalueringer av egen kropp. De sa at kropp er et sårbart tema. Derfor veier de sine ord nøye, og snakker med noen de stoler på.

Jente: ” Men altså, det er så spesielt. Kroppen er et veldig følsomt tema, og hvis du er ute etter å hakke på noen, hvis jeg vil sære ”Lene”, så kan jeg si noe stygt om kroppen hennes, og hun vil bli kjempelei seg. Og omvendt.”

Flere av informantene sa at de ofte fremhevet det de var misfornøyde med, i håp om en avkreftelse, og dermed få et indirekte kompliment fra venninnene.

Jente: ”Men sånn typisk venninnesamtale, hvis man snakker om kroppen sin da, så skal man alltid dra frem det negative. Og så står venninnene og bare: – nei, nei. Du ser bra ut, og herregud og...”

De gav inntrykk av at de ønsker å hjelpe hverandre til økt selvtillit, og at komplimenter er en del av den daglige sjargongen. Det syntes som om dette handler om å sikre det sosiale nettverket, heller enn av empatiske årsaker.

En jente sa: ”Man blir knust uten positiv bekreftelse.”

Flere av jentene fortalte at de ser i blader sammen, som portretterer kroppsidealer, og forteller hverandre hvordan de ønsker å se ut, ut i fra disse idealene.

En gutt fortalte at i hans gjeng ble ikke kropp diskutert i det hele tatt, og mente at det var en stor fornærmelse å få kommentert kroppen:

”Men det er jo en stor fornærmelse å få kommentert kroppen i det hele tatt. Jeg vet ikke hva som er verst, å få det slengt bak ryggen, eller...”

Det hersker uenighet om hvor direkte man kan være. Noen mente at det kan være greit å kommentere direkte, for eksempel dersom en venninne nærmer seg helsefarlig overvekt. Dette ble begrunnet med at det er ment som hjelp, og at det er et element av omsorg i kommenteringen. Andre reagerte negativt på slik kommentering, og mente at det ikke sømmer seg.

En gutt sa: *”Å drive og kommentere kroppen til andre, det er helt bak mål. Det sømmer seg rett og slett ikke.”*

Flere uttrykte også at en måte å håndtere negative kommentarer på, er ”å være med på spøken”, late som om de selv kan spøke med sin egen kropp, uten å bli såret.

En gutt sa: *”Ja, men folk flest prøver å ikke være så seriøse med det, de prøver å tulle med det, så de som mobbes ikke oppfatter det så alvorlig...”*

En annen gutt sa: *”Men det finnes jo mange tjukke som har skikkelig god selvironi, og som gjør det faktum at de er litt store til noe egentlig positivt...”*

En jente sa: *”Så vi tar det ikke like seriøst som vi gjorde på barneskolen, for da var vi så usikre, vi hadde ikke funnet ut hvem vi var ennå og hvem vi tilhørte, identitet og alt det der...”*

En av jentene, som hadde flerkulturell bakgrunn, fortalte at når hun er på ferie i sitt hjemland, får svært direkte kommentarer på kroppen sin:

”Nei, det er sånn der.. Hva slags vann er det dere drikker i Norge, liksom, dere blir så store. Og det er ikke stygt å si der nede, det er bare sånn du sier.”

Både guttene og jentene var relativt åpne på at det snakkes bak ryggen på andre. De sa at det er lavere terskel for negative kommentarer på kroppen og utseendet til folk de ikke liker.

Jente: *”Så hallo, vi er jo typiske jenter, vi baksnakker jo. Ja, det er jo ikke noe å legge skjul på.”*

Det virket som om baksnakkingen er en del av sammenlikning mellom egen sosiale gruppe, og ”andre”. Det finnes en utgruppe/inngruppeholdning som vises ved devaluering og baksnakking om andre. De ønsker å fremstå positivt i forhold til andre. Innad i gruppen er det viktig å hjelpe hverandre til økt selvtillit, ved å gi komplimenter, vise solidaritet, og slik få samhold.

Guttene mente at jenter baksnakker mer enn gutter. De sa at de tror jentene sårer eller er slemme med hverandre, ved kommentering på kropp, mens gutter heller devaluerer hverandres holdninger og atferd, enn kropp.

En gutt sa: *”Jeg snakker aldri stygt om kroppen til andre gutter. Jeg snakker i så fall, hvis jeg skal si noe, så er det at jeg har opplevd noe negativt, med hvordan de oppfører seg, og hvordan atferd og sånn de har. Kan si ting om hvordan de oppfører seg og at holdningen er elendig. Men det er aldri sånn ”å, jeg synes han har så stygg kropp.”*

Flere av informantene trodde at baksnakking har til hensikt å ”hevde seg selv”, eller ”øke selvtilliten”. De fleste var helt åpne på at det var vanlig å kommentere kroppen til andre, og det sjelden ble tematisert om dette var ”greit”. Det virket å være en felles oppfatning om at ”sånn er det bare”. De uttrykte også at misunnelse på noen som har gått ned i vekt og hadde begynt å trene, kan føre til beskyldninger om spiseforstyrrelser bak den aktuelle ryggen. En jente fortalte om hvordan slik kommentering kan arte seg, som komplimenter *til* den det gjelder, og devaluering bak ryggen:

”Men jeg tenkte på med jenter og sånn.. Hvis du har trent, eller ser bra ut da.. eller har gått ned i vekt og sånne ting, du ser bra ut. Og så er det sånne jenter som bare – å ja, så bra du ser ut..! Og så sier de til andre etterpå: Å herregud, hun er så spiseforstyrret, hun hadde så

slanket seg, anoreksia. Så de kan bare legge ut sånn bak ryggen din, og så får man jo vite det etter hvert. Det er utrolig ubehagelig hvis man bare legger om kostholdet litt og trener.”

Innholdet og styrken i kommentering av andres kropper avhenger av om det er en i deres egen gruppe eller gjeng, eller en utenfor. Informantene fortalte at det finnes få grenser for hva det kommenteres og baksnakkes om. Spesielt når det gjelder en de ikke er venner med.

Kroppsdelene som kommenteres er pupper, rumpe, lår, hofter, mage og ansikt. Flere mente at fasong er det som oftest blir kommentert, og særlig om noen med tendens til overvekt har på seg tettsittende tøy.

Jente: ”Ja, for eksempel hvis det er en jente som er overvektig og tjukk, som har på seg for stramme klær eller noe sånt, så snaker jeg med mine venner, men ikke til henne. Da hadde jeg sikkert sagt noe, liksom kommentert og sagt et eller annet, men det er ikke fordi hun er tjukk, det er fordi hun går med feil størrelse...”

En gutt fortalte at han spøker med overvekt slik: *”Sjekk en som har spist en klubbe for mye i helgen, da!”*

Gutter mente at jenter ikke klarer å ta imot kompliment eller bekreftelse, uten å dementere det.

En gutt sa: *”Men når du gir et kompliment til en jente så får du alltid høre det på nytt at: ååå jeg er så feit... jeg blir aldri... ser så jævlig ut...Men hva vil de høre assa? Hva skal man si? At ja, du er litt feit akkurat nå... er det det de vil at du skal svare? For de spør jo helt hundre tusen ganger, og det svaret du gir vil jo aldri bli bra nok!”*

2B: Forfengelighet

Forfengelighet kan sees i sammenheng med, eller som en konsekvens av, ønske om å ligne idealet. De fikk spørsmål om hvor forfengelig det for dem var akseptert å være, for eksempel hvor mye sminke, penger, eller tid det var greit å bruke på utseende. I denne delen av intervjuet kom det frem sprikende informasjon. Resultatene her var vanskelige å få tak i, da informasjonen fra denne kategorien var sammensatt.

Her presenteres det som i analysen ble trukket frem som mest sentralt.

Ulikhet i pengebruk på utseende illustreres med disse kommentarene:

Jente: "Kanskje 350..."

Gutt: "Klær og alt? Kanskje et par tusen?"

Gutt: "Kommer an på hva man har råd til gitt... Er jo ingen vits i å bruke hele månedslønna på saker og ting"

Det var bred enighet blant jenter og gutter at de pynter seg for hverandre. Særlig gjelder dette at jenter pynter seg for andre jenter. En gutt sa at forfengelighet blir spesielt viktig når det er noen man er "keen på". De var uenige om hvor mye man skal pynte seg, og det virket som det var aksept for at de gjør dette ulikt. Noen mente at det er viktig å se pen og ordentlig ut på skolen, flere uttrykte at de ikke kler seg særlig ulikt på skolehverdager og til fest. Noen uttrykte en viss forakt for "en slapp og slaskete klesstil", for eksempel når pysjamasbukser brukes som hverdagsplagg. En mente at "man burde respektere at skolen er et offentlig sted", og dermed kle seg etter "offentlig" kode.

Jente: "Jeg kan ikke fordra joggebukse. Jeg pynter meg på skolen og på fest."

Gutt: "Jeg og kammeraten min pleier å stæsj oss samme. Kose oss."

Jente: "Det er ikke noe morsomt å komme et sted å være helt overpynta. Bortsett fra Camilla, da. Hun er alltid overpynta, hun." "Camilla" var informant i det samme intervjuet og bekreftet dette uten tilsynelatende ubehag.

a: Jenters forfengelighet:

Informantene virket å være enige om at jenter generelt er mer forfengelige enn gutter. Det var påfallende hvor lite jenters forfengelighet ble kommentert. Det eneste som kom frem var at jenters utseende er mer tidkrevende enn gutters.

Jente: "Jenter har flere ting liksom... Ser en søt topp og den må jeg ha... Skjørt og..."

b: Gutters forfengelighet:

Informantene var enige om at guttene har blitt mer forfengelige de siste årene. De bruker mer tid og penger på utseende enn tidligere. Det er mer vanlig at de tar solarium, bruker selvbruningsprodukter, napper øyebryn og bruker sminke. Sminkeformer som ble nevnt var foundation, mascara og eyeliner. De fortalte også at enkelte barberer leggene. Guttene er

opptatt av "å style" håret, og bruker mye hårprodukter. De var enige om at de har lavere utgifter på utseende enn jenter. Samtidig sa guttene at det ikke er greit å være så forfengelig at man bli *for* selvpoptatt. Det hersket uenighet hos begge kjønn om gutters forfengelighet er noe positivt eller ikke. Diskusjonene her handlet mye om hva som er akseptabelt. Noen mente det er fint at gutter kan ta mer vare på seg selv, andre mente det er "homo". Andre uttrykk som "femi" eller "ekkel" ble også benyttet.

Moderator: *"Bruker gutter sminke?"*

Jente: *"Ja, foundation, mascara, eyeliner, shaver legga av og til.."*

Jente: *"Det er ekkelt!"*

En annen jente uttalte: *"Altså.. napping.. Litt napping er jo greit men sånn overdreven, det blir sånn homse eller... Da blir personligheten litt mer homse eller sånn. For det er egentlig vanlig at homofile bryr seg mer om utseendet, og fikser mer på utseendet, enn det vanlige gutter gjør."*

Hun trakk altså parallell mellom karakteristika hun mener homofile har, og den økende "selvpleietendensen" blant gutter generelt.

En gutt sa: *"I mitt miljø, blant mine venner, så er det sånn at hvis vi skal ut på byen eller en fest, så er det sånn at vi tar på oss selvbruning, vi står litt foran speilet og tar sleiken bakover, men det er liksom ikke noe mer enn det."*

Guttene er opptatt av vekt, trening og sunnhet. Det snakkes lite om slanking og vektreduksjon blant gutter. De sa at det er forskjeller mellom de ulike miljøene for hvor stor betydning kropp har. Flere fortalte at de går sammen om et treningsprosjekt, de har vekt, trening og "muskelbygging" som et felles prosjekt, gjerne i forkant av sommeren.

Gutt: *"Sånn som her om dagen tenkte jeg at jeg nå må begynne å skjerpe meg til sommerferien. Sommeren kommer og kompisene mine har sagt at nå må vi begynne å trene sammen, og nå må vi prøve å spise litt sunnere, og prøve å samkjøre litt da."*

Informantene mente enkelte miljøer er veldig opptatt av å passe på karbohydrat- og proteininntak, at noen drikker proteinshaker i perioder de skal bygge muskler. Enkelte syntes slik matatferd er ”harry”. Det var enighet om at det er større opptatthet av slike måter å justere kroppen på nå enn tidligere.

Gutt: *”Herregud. Ja, det er mange som er sånn. Det tar sånne proteinshaker og...”*

Gutt: *”For å si det sånn... du ser ikke så mye av guttekroppen, annet enn om sommeren, da... assa, jenter har litt mer fremtredende former for å si det sånn... ja, assa, det er jo ikke noe å legge skjul på det...”*

Jente: *”Men jeg tror det har blitt mer slanking i guttemiljøet nå, liksom. Enn det det var før. Fordi jeg har opplevd, og hørt noen gutter i klassen min snakke og sånne ting, så har de sagt at eller, og sånn en gutt i klassen min, han tok en fox i munnen, og så tygde han på den, og så spyttet han den ut. Han skulle bare få smaken. Han var på diett, han. Men det er en gutt som slanker seg, liksom. Han ser jo kjempebra ut.”*

c: Hvor forfengelig er det tillat å være?

Flere av informantene sa at det å bli for opptatt av utseendet, blir sett på som negativt og karakterisert som å ha et ”oppblåst ego”. Med et ekstremt utseendefokus kan man bli vendt ryggen av det sosiale fellesskap. Informantene fortalte om en jente som var så opptatt av mat og utseende, at hun mistet mange venner.

En av jentas tidligere klassevenninner sa: *”Jeg tror det kan bli litt mye hvis du snakker om deg selv hele tiden. Hvis du er sammen med en, og så åh! – jeg er så feit og...”*

Flere påpekte at å være naturlig pen foretrekkes fremfor et utseende som er synlig mye rettet på. Informantene devaluerer dem som ”går for langt” for et bedre utseende. Flere mente også at mennesker som brukte mye tid, krefter og penger på utseendet, har dårlig selvbilde.

En jente sa: *”Ja, man orker ikke å være sammen med sånne mennesker. Som du hele tiden må mate med komplimenter for at de skal kunne fungere i hverdagen.”*

En annen jente uttalte: *"Du må bevise for andre at du er god nok. Det er jo folk som fikser kroppen da, som tror at de får mer selvtillit av den grunn."*

Det fremstod imidlertid uklart hvor informantene mente at "grensene" gikk, i forhold til bruk av tid og penger på utseende. Dette på tross av tydelige negative holdninger til et "for stort" utseendefokus. Noen ulikheter kom frem om hvor lang tid per dag det var akseptabelt å bruke på utseende. Noen sa at 15 min holdt, andre bortimot en time. Spiseforstyrrelser, særlig bulimi ble relatert til kropps- og selvpptatthet. Denne gruppen ble beskrevet som å ha gått "over grensen". Ikkepatologisk slanking og trening så de fleste på som greit, normalt og vanlig.

En gutt sa: *"Bygge opp muskler for gutter og gå ned i vekt for jenter, det er greit, men operasjon og sånn det blir litt overdrevet."*

Legitimitet for metodene som brukes for å komme nærmere idealet, er kjønsspesifikke.

En jente bekreftet dette i forbindelse med at bikinisesongen nærmer seg:
"Jeg skal ikke spise på en hel uke jeg."

Kosmetiske operasjoner ble diskutert i gruppene. Flere opplevde dette som drastisk, samtidig som informantene var enige om at slike operasjoner har blitt mer vanlig.

En gutt sa: *"Derimot er det greit at jenter opererer puppene, så lenge vi ikke får vite om det."*

Flere av informantene mente at store komplekser, smerter eller fysiologiske problemer, var grunn god nok for kosmetisk kirurgi.

Å bli gammel, var også et tema som ble diskutert.

En gutt sa: *"Det er veldig mange middelaldrende mennesker, som bare lengter etter ungdommen."*

Informantene uttrykte at de nærmest med "skrekk" ser på eldre kvinner og menn som i desperasjon forsøker å leve opp til kroppsidealene, på tross av sin alder. De sa at de kunne se konsekvensene på eldre som har hatt for stort fokus på utseende. Informantene nevnte solskader, forårsaket av hyppig bruk av solarium, som eksempel. De fortalte at de syntes det

ser forferdelig ut, og informantene mente at utseendefokus for eldre aldersgrupper ikke er så legitimt som i deres eget. Flere uttalte at de tror enkelte eldre mennesker ”streber veldig” for å opprettholde et godt utseende, slik at de kan likne kroppsidealet.

2C: Attraktivitet og selvtillit

Flere av informantene uttrykte at de vurderer det å ha en attraktiv kropp som en sentral komponent for selvtillit. Tema ”selvtillit”, det å være fornøyd med seg selv, kom fort til å omhandle fornøydhet med utseendet. Informantene påpekte at de ikke trodde at men fikk bedre selvtillit av ”forbedre kroppen” ved ta kosmetiske operasjoner. De mente likevel at årsaken til at folk ønsket å endre på utseendet, var ønske om bedre selvtillit.

En jente uttalte: *”Det har jo noe å si... har du den gode kroppen så er du selvsikker. men hvis ikke du har den gode kroppen, så er du ikke så selvsikker.”*

Informantene konkluderte med at jenter er mer kritiske til egen kropp enn gutter. En jente uttalte:

”Jentene har en tendens til å gjøre seg selv om til den stygge da, mens gutta gjør det på en positiv måte.”

De mente at både gutter og jenter har komplekser for kroppen, men at jentene har flere enn gutter. Flere jenter uttrykte at de tror gutter har bedre selvtillit enn jenter.

En gutt sa: *”Jeg tenker aldri på om det er noe galt med meg. Prøver heller å se det positive, se de fine sidene du har, i stedet for å tenke på de negative.”*

En annen uttalte: *”Men på kroppsidealet, la oss si at det er gutter som er store, stygge, feite, hårete og slaskete, de tror at de er dritdeilige...”*

Dette utsagnet viser at informantene mente at selvtillit og selvbilde hos guttene avhenger av bekreftelse og tilbakemelding på andre kvaliteter enn utseendet.

2D: Konsekvenser av ikke å ligne kroppsidealet

Informantene nevnte flere følger av å ha en kropp som er fjernt fra idealet. Personlighet ble trukket frem som en kompensatorisk mulighet ved avvik fra idealet. I alle fire intervjugruppene ble indre egenskaper (informantene omtalte dette som personlighet, brukes derfor her) og utseende omtalt atskilt fra hverandre. Personlighet ble omtalt som en målbar kvalitet: ”bra” eller ”dårlig”. Personlighet inneholdt oppførsel, atferd, humor, sjarme og holdninger, og var begreper informantene brukte på ulike former for indre kvaliteter. De tematiserte personlighetens utstråling som tegn på hvor fornøyd man er med seg selv. Det er lettere å bli betatt av en med slik utstråling, selv om han eller hun ikke nødvendigvis skulle være fysisk attraktiv.

En gutt uttalte følgende om lite attraktive mennesker:

”De satser med på personligheten.”

Moderator: *”Hva skjer hvis man er fjernt fra idealet?”*

Jente: *”Da har personlighet mye å si. Hvis du har en sterk og bra personlighet, så kommer du deg frem. Hvis du i tillegg til å være fjernt fra kroppsidealet, har en dårlig personlighet, blir du med en gang nedstemt. Da er det ingen som vil være med deg.”*

Diskusjon rundt temaet ”konsekvenser av ikke å ligne idealet”, brakte opp hvordan ungdommene ved samtale om hvordan informantene forholdt seg til dem som avvek fra kroppsidealet. De beskrev det som viktig å ”kompensere” med gode indre kvaliteter. Flere av ungdommene mente at utseendet er ”inngangsporten” til bekjenskaper og sosialt samvær. De fortalte også at dersom noen de ble kjent med hadde et attraktivt utseende, men etter hvert ble vurdert til å ha negative personlige egenskaper, ønsket de ikke lenger å være venn med dem bare på grunn av utseendet. Flere mente at de som var langt fra kroppsidealet, fikk få sjanser til å vise frem sine indre kvaliteter, fordi de ikke slapp til i det sosiale samvær.

Noen mente at overvektige ikke turte å vise frem sine indre kvaliteter, på grunn av devaluering av seg selv, usikkerhet, og fordi de selv oppfattet at de ikke ”passet inn”.

Jente: *”De blir liksom ikke en del av oss, ikke for å være slem, for du blir aldri kjent med dem, for du trenger ikke gi dem en sjanse, første gang man ser dem, er det liksom ok.. å tenke på at*

man kan prate med henne, og da er det vanskelig å bli kjent med dem egentlig, for de holder sikkert tilbake, for de blir sikkert usikre...”

Gutt: *”Eneste problemet er at hvis du føler deg litt tykk, så kanskje du føler at du blir litt sånn.. Kanskje du blir litt mer trukket tilbake, at du liksom ikke helt.. Men jeg tror at de som tør å stå frem, de som gjør litt ut av seg selv om de er tjukke, jeg tror ikke de har mindre sjanser for å få venner enn andre”.*

Noen av informantene hadde tanker om at man fokuserte mer på personlighet hos sine venner enn hos en kjæreste.

En gutt uttalte:

”Men jeg vil si at det er 60/40 utseende/personlighet. Det er jo rett og slett turn off hvis dama ser jævlig ut. Jeg mener, da stikker jeg, jeg er skikkelig klein, liksom. Jeg synes jo 40 prosent, det er jo ganske, det er jo...”

En gutt sa også at han ikke ønsket å være kjæreste med en som var dum, men at en ”one night stand” var greit, dersom hun var veldig pen.

En av jentene påpekte at i videregående skole var personlighet ”viktigere” enn på ungdomsskolen. Da var utseendet det eneste som betydde noe når de fikk kjæreste. Samtidig mente de at det også må være fysisk tiltrekning om det skal bli et kjærlighetsforhold, og for at man skal kunne føle noe for en annen.

De fleste var likevel tydelige på at utseende spiller en rolle for hvem de ønsker å være venner med (i gjeng med). De fortalte imidlertid at de syntes det er lite ”å hente” hos en venninne som bare så bra ut, men ikke har ”sterk personlighet”. Flere påpekte at det er først når man ble kjent med en person, at man kan se personligheten. Om man liker de indre kvalitetene, kommer utseendet i andre rekke. Da vil man like utseendet til personen bedre, etter hvert som man ble kjent. Det var noe uenighet rundt dette, og flere mente at utseendet var uten betydning når man skulle få venner. Likevel, samlet konkluderte informantene med at personligheten var viktigere enn utseende på lang sikt.

Å være utadvendt var også noe flere trodde kunne hjelpe en sosialt sett dersom en ikke var så attraktiv.

Å være overvektig, mente informantene gjør at man skiller seg fra kroppsidealet.

Informantene tilla overvektige flere negative indre egenskaper. De som er overvektige blir sett på som late og usunne, men også morsomme og humoristiske. Slanke mennesker ble derimot omtalt som:

"Mer behagelige å se på",

"Pripne",

"De har bedre tanker om seg selv",

"Å ha den gode kroppen, bringer med seg selvtillit" og

"Å ikke ha den gode kroppen, bringer med seg usikkerhet."

En gutt uttalte: *"På en annen side, hvis du blir godkjent som en som er litt tykk, da, holdt jeg på å si, da kan det, da vet du sikkert med deg selv at du er en trivelig kar, for da vet du at da liker vi ikke deg på grunn av utseendet ditt.. Skjønner du hva jeg mener?"*

En annen gutt fortalte hvordan han reagerer når han ser en overvektig jente: *"Tenker kanskje at ok, hun er kanskje litt lat, og... feit og... eller ett eller annet sånn, assa, man tenker sånne tanker, det bare går gjennom en på en måte..."*

Informantene var enige om at det er spesielt viktig for overvektige "å ha en personlighet" andre liker. De snakket om overvektige som "dem", og som forskjellige fra dem selv.

Oppsummering av del 2

Kropp og utseende har stor betydning for informantene i deres hverdag. Det legges stor vekt på utseende, det kommenteres direkte, snakkes om i vennegjengen, og bak andres rygg.

Det virket å være få grenser for hva de kunne kommentere, og informantene uttrykte at det var lett å baksnakke en de ikke likte for utseendet. Inngruppe/utgruppe og gjenger hadde stor betydning for hvem de baksnakket. Misunnelse og å "øke egen selvtillit" ble nevnt motivasjon for baksnakking.

Informantene investerte ulik grad av tid og penger på eget utseende. Det virket å være aksept for slike forskjeller. Det var imidlertid generell enighet om at jenter brukte mer tid på utseende enn gutter. Ulike aspekter ved utseende ble fremhevet hos begge kjønn, der hår for guttene, kropp for jentene, var viktigst. Det syntes som om utseende ble sett på som en sentral komponent av selvbildet. De var også enige om at forfengelighet blant gutter har økt de siste årene, og at det er mer legitimt for gutter å være opptatt av eget utseende nå enn før. Blant annet er sminke og solarium/selvbruning akseptert. De gav inntrykk av at det var en balansegang mellom forfengelighet i en slik grad de mente "kreves", og å bli *for* fokusert på utseendet. Det siste kunne resultere i selvopptatthet av en slik grad at det kunne lede til utestenging fra det sosiale fellesskapet.

Informantene hadde klare oppfatninger om hvilke følger det kunne få og avvike betydelig fra idealet. Gode indre kvaliteter ble i denne forbindelse fremhevet som en kompensatorisk mulighet. Humor, sjarm og utstråling ble sett som ekstra viktige for dem som ikke hadde utseendet med seg. Negative indre egenskaper ble tillagt overvektige, som ble beskrevet som late og lite selvsikre. Et godt utseende ble regnet som "inngangsporten" til sosialt fellesskap. De som ikke er pene og slanke må arbeide for slik tilhørighet, mente informantene. Det var imidlertid enighet om at indre egenskaper er viktigste betingelse for varige og gode relasjoner.

Bilder

Informantene ble presentert for 12 bilder. Tre av bildene vakte særlig debatt. Samtalen rundt disse tre bildene presenteres her med sitater og situasjonsbeskrivelser.

Bilde nr 2 (vedlegg V)

Enkelte av informantene lo umiddelbart da dette bildet ble vist. Det ble diskutert hvor gammel mannen på bildet var, flere antok mellom 35-40 år. Kroppen ble beskrevet som vanlig og gjennomsnittlig, "grei" og "ok". Hårveksten på kroppen ble diskutert i flere av gruppene. Noen opplevde slik hårvekst som negativt. Flere mente at slik hårvekst var vanlig for menn i hans alder. Han ble også beskrevet som "lubben", spesielt rundt maven, og ikke særlig godt trent. Flere tok antatt alder i betraktning.

En jente uttalte: *"Ja, det er i en viss alder du må være perfekt, for eksempel hvis du er over 30 år så må det være greit å være sånn som på bildet."*

En annen: *"Han har ikke så veldig mye mage til å være så gammel da!"*

Som følge av dette utsagnet diskuterte informantene utseendes betydning for voksne, og mente at personlighet er viktigst i denne fasen av livet.

En gutt uttalte for eksempel: *"Han er 35, har tidsklemma som et helvete. Chillern, tar seg et par pils. Skeier litt ut i helgene med litt mye mat. Og litt mye pils. Spesielt når barna har lagt seg. Han er pappa."*

En jente sa: *"Han ser ut som en vanlig jobbe-mann."*

Bilde nr 6 (vedlegg IX)

Kvinnen på dette bildet ble av flertallet beskrevet som for tynn. Flere jenter mente likevel at mange jenter helst vil se slik ut. Reaksjonene på dette bildet illustrerer at det er ulike meninger om hva som er idealkroppen, hva gjelder det "tynne ideal".

Jente: *"Hun var litt tynn, men ikke for tynn. De fleste jenter ønsker jo å se sånn ut."*

En annen jente sa: *"Det der synes jeg blir altfor tynt."*

Guttene hadde ulike meninger om denne kvinnens kropp:

En gutt sa: *"Hun ser kjempebra ut. Digg. Skikkelig pen. Ikke sånn kjempestore mugger, men fin for det. Ikke så fin i ansiktet. Søt. Hadde tatt henne for en snickers. Det er et sånt uttrykk blant guttene for at det er greit liksom".*

Mens en annen gutt sier: *"Det er ikke pent, for 5 øre..!"*

Magen så ut til å være en spesielt viktig kroppsdel:

Gutt: *"Assa, magen var jo ikke så helt ille, men resten var ikke bra i det hele tatt".*

En jente var uenig: *"Jeg synes magen var verst, jeg..."*

En annen jente sa: *"Magen hennes er veldig bra"*

Flere kommenterte at de syntes kvinnen hadde for tynne armer og ben:

En gutt sa: *"Se på armene, de bare henger ned, det er liksom ikke noe.. Hun er skikkelig hengslete."*

En jente uttalte: *"Ja.. Nei.. Helt radmager"*.

Bilde nr 8 (vedlegg IX)

Kroppen som ble vist på dette bildet, ble fremhevet som "ideell" og "perfekt".

En gutt sa: *"Jeg tror de fleste jenter strever etter å se sånn ut. Det er det de blir bombardert med av mediene. Jeg hadde ikke hatt noe imot dem"*.

En annen sa: *"Det er sånne man drømmer om"*.

En tredje gutt sa: *"De er jo ikke for tynne, de er jo ikke det"*.

Informantene viste seg også her å vurdere de avbildede kvinnenenes personlige egenskaper og sosiale status, ut fra kroppens utseende. Enkelte mente disse hadde en seksualiserende fremtoning. Utstrålingen deres kunne oppfattes negativt, fordi de gav inntrykk av å ha lav intelligens.

Gutt: *"Den utstrålingen der sier noe om at folk er smarte eller dumme"*.

Jente: *"De signaliserer at ok, greit, vi er stolte av kroppen vår, og det er greit å vise den fram"*.

Gutt: *"Det er ganske klart hva de har lyst til"*.

Flere av jentene vurderte disse kroppene som å være idealet. De sa også at det opplevdes uoppnåelig å få en kropp som disse kvinnene.

Jentene sa blant annet:

"De er jo rett og slett perfekte",

"Ja men herregud, hadde jeg hatt en sånn kropp så hadde jeg jo ikke vært misfornøyd" og

"Det er det folk tenker på, det idealet der."

Oppsummering av stimulusmateriale

Informantene hadde ulike meninger om de avbildede kroppene. Disse uenighetene var imidlertid relatert til spesifikke deler ved kroppene. De var enige om hva ungdom generelt oppfatter å være innenfor og utenfor rammene for kroppsidealet. Dessuten belyser diskusjonene fra bildene, at informantene hadde ulike personlige idealer.

Diskusjon

Formålet med dette arbeidet var å undersøke hvordan vi tror de rådende kroppsidealene påvirker ungdom, og hvordan ungdom selv oppfatter at de påvirkes av idealet. Denne delen av oppgaven vil diskutere funnene ut fra oppgavens problemstillinger. Funnene vil også konfronteres med teori innenfor feltet, og sees i lys av den referanseramme som ble benyttet som bakgrunn for undersøkelsen.

Begrepet kroppsideal er ikke definert i psykologisk faglitteratur. Vi ønsket derfor å undersøke hvilket innhold og hvilke kvaliteter informantene tiller dette begrepet. Det så ut som om informantene så de rådende kroppsidealene som utsprunget både fra konkrete eksemplarer og prototypiske aspekter av kvinne- og mannskroppen. Hva som ikke var idealet var også en måte å beskrive idealet på. Det virket som om det var lettere for informantene å fortelle om hvordan de ikke ville se ut, enn deres konkrete kroppsidealene.

Et tydelig funn i undersøkelsen er at både gutter og jenter omtalte kvinnelige kroppsidealene i større grad enn det mannlige. Begge kjønn refererte automatisk til kvinnekroppen ved åpne spørsmål om kroppsidealet.

Dette gjenspeiler både historiens, medias og forsknings kvantitative skjevhet i fokus på kvinne- og mannskropp. Tidligere forskning viser også at kvinner mottar flere tilbakemeldinger angående egen kropp enn menn (Tantleff-Dunn & Gokee, 2002), selv om det er funnet noe støtte for det motsatte (Vincent & McCabe, 2000, ref. i Tantleff-Dunn & Gokee). I vår undersøkelse oppfattet guttene det som "tabu" å kommentere hverandres kropp. Jentene ønsket og ba imidlertid hverandre om vurdering av kroppene sine. Guttene uttalte at de snakket mye om jentenes kropp, også ved direkte kommentarer. Mazur (1986) viser til at

det foreligger empirisk støtte for at menn er gjennomgående mer opptatt av kvinnekroppen enn kvinner er av mannskroppen. Symons (1979) mener at dette kommer av menns genetiske disposisjon for tiltrekning gjennom det visuelle. Sosialkonstruksjonistisk tilnærming forklarer slike fenomener som konstruert av samfunnet selv. Skårderud (2000) foreslår flere mulige forklaringer på hvorfor kvinnekroppen er i uttalt fokus. Kvinnekroppen er åpen. Den er krenkbar og lett å innvadere, og den er et estetisk objekt i større grad enn mannens. Den har også ifølge Skårderud et mer uoppnåelig ideal.

Flere studier har vist at menn setter fysiske standarder for hva som gjør en kvinne tiltrekkende, og at dette har endret seg gjennom historien (Mazur, 1986). Denne undersøkelsen gir støtte til slik empiri. Gutter og jenter var uenige om hvordan kvinnekroppen skulle se ut. De hadde ulike syn på hvor muskuløst kroppsidealet for kvinner skulle være. Guttene gav uttrykk for mindre aksept av definerte muskler hos kvinner, enn jentene. Dette ble spesielt tydelig da vi viste bildene. Jentene i vår undersøkelse definerte altså selv hva de mente var vakkert og riktig for egen kropp.

Reischer og Koo (2004) har vist til et slikt skifte hva gjelder det kvinnelige kroppsidealet. Dette illustreres i denne undersøkelsen, blant annet ved at flere gutter hadde preferanse for de helt tynne kvinnekroppene som ble vist bilder av. Reischer og Koo har foreslått større autonomi for kvinnen i samfunnet som mulig forklaring på økningen i muskularitet hos kvinneidealet. Samtidig med denne endringen i kvinnekroppsidealet, var informantene i denne undersøkelsen enige om økende feminin tendens hos gutter. Muligens reflekterer dette Reischers og Koos forslag om at de kjønnsmessige posisjonene i samfunnet er i ferd med å vannes noe ut, parallelt med økende likestilling.

Atferd for kroppsending

I innledningen ble de historiske hovedlinjene i kroppsidealets utvikling presentert. Historien viser kroppsidealets endring de siste 400 år. Inngrep i og på kvinnekroppen, som snøring av overkropp eller fjerning av ribben, har vært konsekvenser av tidligere kroppsideal. Dette var hovedsaklig overklassefenomener. I følge Ortmark & Oom (2006), har dette gitt deformerte kroppsdelar, ødelagt ammefunksjon og bevegelseshemming, for å nevne noe. Skårderud (2000) hevder at kvinnekroppen gjennom tidene har vært bærer av samfunnets kulturelle oppfatninger, i langt større grad enn mannens kropp.

Denne undersøkelsen viser at atferd for å endre egen kropp er tilstede hos ungdom i dag. Funnene tyder på at en sunn og slank kropp er et rådende kroppsideal. Vi spekulerer på om sunnhet er et aspekt av idealet som har blitt mer tydelig de siste årene. Fokus på helse og sunnhet i media kan ha virket inn på dette sunnhetsfokuset. Dette parallelt med, og muligens som følge av, økende overvektsproblematikk. Sunnhet i denne sammenheng, eksponeres ofte som en positiv verdi, og fremheves også slik i media. Likefullt stiller sunnhetsidealet strenge krav, noe vår undersøkelse viser at ungdommen vi intervjuet, opplever som vanskelig å tilfredsstille. Kravene til et sunt ideal, medførte hos denne undersøkelsens informanter atferd som ikke er å regne som sunn, blant annet overdrevet slanking.

Historisk ser vi at spesielt kvinner alltid har forsøkt å endre kroppen for å ligne det rådende idealet. Dette ser i dag ut til å være et mer allment fenomen enn før. Det er flere fremtredende konsekvenser av dagens kroppsideal, som depresjon, kroppsbildeforstyrrelser, spiseforstyrrelser (Holsen, Kraft & Røysamb, 2001; Nasser, 1988). Dette viser at streben mot å ligne idealet, i dag har andre konsekvenser enn tidligere i historien.

Motivasjon

Utseende er et konkret aspekt av mennesket. Hvordan vi ser ut lar seg i liten grad skjule, og vårt utseende er det første som observeres i møte med andre mennesker. Leary (1995) poengterer det vi gjør for å bli mer fysisk attraktive, er motivert av et ønske om å gjøre et godt inntrykk på mennesker rundt oss. Informantene i vår undersøkelse bekreftet dette.

Ungdommene uttrykte en dobbelthet i forhold til ønsket om å oppnå de rådende kroppsidealene. Det var tydelig at det var viktig for dem å se best mulig ut, og at dette var definert ut i fra det rådende kroppsidealet. Leary (1995) påpeker at folk ofte ”gjør som de andre”, fordi de er redde for hvordan andre vil oppleve dem hvis de ikke gjør det.

Ungdommene vi spurte i vår undersøkelse, bekreftet dette. De sa at de som har et utseende som avviker mye fra kroppsidealet, oftere blir avvist sosialt. Dette gjelder spesielt overvektige.

Flere av informantene sa at de ønsket å ”skille seg ut” i positiv forstand. ”Å komme seg fram” ble nevnt flere steder i intervjuet som viktig for informantene. Psykologiske behov som å bli sett, bekreftet, anerkjent og å få beundring fra andre, virket i denne gruppen å være nært relatert til utseendet. Det fremkommer en strek motivasjon for å komme nærmere

kroppsidealene. Dette er i tråd med andre som har påpekt at ungdom er i en livsfase der andres vurderinger av dem er særlig viktig. De er også påvirkbare i særlig grad (Elkind, 1967, ref. i Bell & Bromnnic, 2003; Kvalem, 2007)

Karakteristikk og antagelser om vellykkethet som følger med å ligne som kroppsidealet, har vært påpekt som årsak til høy grad av internalisering, og ønske om å redusere diskrepans mellom egen kropp og kroppsidealet (Engeln-Maddox, 2006). I denne undersøkelsen fremkom det at informantene ønsket seg ”stjernestatus”, hvilket inneholdt ønske om en posisjon der andre ville gi dem beundring. Dette fremstod som å eie skjønnhet, og dermed være unik.

Å likne eksemplarer av kroppsidealet var viktig for informantene i denne undersøkelsen. Resultatene viser at utseende kunne være bestemmende for hvorvidt noen fikk være med i gjengen eller ikke. Dersom kroppen var langt fra kroppsidealet, kunne man risikere sosial utestenging. Dette er i tråd med Wolfs skjønnhetsmyte, som forteller at man eie skjønnhet for å kunne være et fullverdig medlem av samfunnet.

Det var for informantene viktig å være ”mye” av det som kulturelt blir sett opp til. Det var ikke viktig for informantene å være unik i hvilken som helst forstand. Å skille seg ut var positivt dersom det markerte mye av det vakre og attraktive.

Ungdomstiden fører med seg kroppslige endringer, utvikling av egen seksualitet, og på sikt, frigjøring fra familien og etablering av et selvstendig liv (Frønes, 2003). Dette øker selvfokus, samtidig med at identiteten gradvis sementeres. Med disse overangene til voksne aspekter av livet, blir kroppens ”markedsverdi” i denne fasen tydelig, og motiverer til å forbedre eget utseende. Ungdommene blir bevisste på betydningen av et godt utseende, og de fordeler det bærer med seg. Dette er dog også en naturlig del av ungdomstiden.

Resultatene i denne undersøkelsen viser at det blant informantene ikke var akseptert å være for selvfokusert. Likevel gav flere uttrykk for at de *var* svært opptatte av utseende og kropp. Det kunne også forstås som om informantene trodde at andre var like opptatte av deres eget utseende som de selv var. Undersøkelsens resultater gir støtte til Elkind's teori om ungdoms-egosentrisme. Ungdommene i denne undersøkelsen hevdet at det var av stor betydning hva andre tenker om dem. Dette støtter dermed også Elkind's teori om det tenkte publikum,

samtidig gir det holdepunkter for at Bell og Bromnics mening, om at det tenkte publikum ikke bare er tenkt, er riktig. Dette publikumet ser ut til å ha reelle konsekvenser for ungdommene i vår undersøkelse. Informantene baksnakker hverandre, gir hverandre positive og negative tilbakemeldinger ut i fra utseende.

Engeln-Maddox (2006) foreslår at høy grad av internalisering av kroppsidealet, kan være resultat av i hvilken grad de tror livet vil bli forandret til det bedre ved å være nærme kroppsidealet. Informantene i vår undersøkelse sier de bruker avbildninger av kroppsidealiser som modeller for hvordan de skal være, og det fremkommer i vår undersøkelse at dette er en viktig del av deres identitetsutvikling. Ungdommene vi har intervjuet måler seg med slike modeller, for å finne svar på hva som kreves for å bli vellykket – og dermed lykkelig.

Justerbarhet og indre kontroll

Funnene tyder på at informantene har en tilnærming til kroppens utseende som foranderlig og justerbar. Utseendet, og spesielt kroppsfasong, ble fremstilt som noe som kunne "velges" og justeres med trening og hva de spiste. Dette viste seg også i kommenteringen av bildene som ble vist. Eks bilde; *"to uker med trening skal få hun der i form"*. Muligens kan dette sees i sammenheng med medias framstilling av kroppen som justerbar. Dagens ukebladmagasiner gir råd og tips om hvordan man raskt kan gå ned i vekt, få strammere mage, rumpe eller lår. Sosialkonstruksjonistisk teori, og teori om kroppens symbolverdi, trekker frem betydningen av at individet selv står til ansvar for å vise seg som et mestrende eksempel på kulturens verdier og holdninger.

Å være attraktiv og nært kroppsidealet, beskrev informantene som å være et individuelt ansvar. De tillegger en slank og trent kropp evne til viljestyrke og indre kontroll. Å være overvektig, ble sett på som uakseptabelt, og opp til individet selv "å gjøre noe med". Informantene så andres utseende som resultat av indre disponerte trekk og ikke ut i fra situasjon. Dette er i tråd med den fundamentale attribusjonsfeil slik Augoustinos og Walker (1995) beskriver den.

Informantene fortalte om ulike sosiale implikasjoner det fører med seg å avvike fra idealet. Det ble sett som viktig å ha en relativt idealnær kropp. Samtidig var det bred enighet om hvilke måter de som avvek fra idealet kunne kompensere for et slikt avvik på. Miller og Kaiser (2001) påpeker at sosial kompensering er en form for problemløsning, ved at slik

kompensering benyttes som en strategi for å oppnå sosiale mål. Slik strategi kan innebære og opptre på en sosialt kompetent måte og yte mer i sosiale fora.

I vår undersøkelse beskrev informantene slik kompensatorisk strategi, ved å vise til at personlighet kunne veie opp for avvik fra kroppsidealet. Personlighet i denne undersøkelsen beskrev informantene som å være ”kul”, ”ha god humor”, og ”ha sjarm”. Personlighet ble beskrevet som å være en beskyttende funksjon mot at utseende skulle bety alt. Sosial kompensering, her personlighet, øker grad av frihet fra kroppsidealenes krav. Dette bidrar til nyansere forholdet mellom attraktivitet og vellykkethet. Informantene i vår undersøkelse diskuterte det ”å se bra ut” opp mot ”personlighet”. Disse to størrelsene ble vektet i forhold til hverandre som to muligheter for å bli vellykket.

Sammenlikning med idealet

Vår undersøkelse viser en gruppe ungdom som i stor grad sammenlikner eget utseende med kroppsidealet slik det presenteres i media. De sammenligner seg med kjendiser og filmstjerner. Funnene viser at informantene så de rådende kroppsidealene som relevante for seg selv, og at de hadde som mål å bli mest mulig lik disse eksemplarene. Halliwell & Dittmar (2005) viste at kvinner som sammenliknet egen kropp med tynne kroppsidealene, hadde større risiko for å utvikle et negativt kroppsbilde. Kvinner som ikke brukte de tynne kroppsidealene som mål for forbedring av eget utseende, sto ikke i risiko for dette. Vår undersøkelse viser at begge disse prosessene foregår blant ungdom, men vi vet ikke hvilke konsekvenser disse to sammenlikningsformene hadde på våre informanter. Ut i fra Halliwell og Dittmars funn, kan det tenkes at slike effekter også gjelder ungdom i denne undersøkelsen.

Refleksjoner rundt kroppsidealets betydning

Vår metode gir først og fremst informasjon om hvordan ungdom forholder seg til kroppsidealene på et bevisst og reflektert plan. Det er også sannsynlig at de forholder seg til kroppsidealene på et ubevisst plan, og er mer farget av kroppsidealene enn de selv ga uttrykk for. Dette ble spesielt tydelig da vi sammenliknet informantenes svarform fra intervjuets første del med intervjuets andre del, som inneholdt bildene. Direkte og negative karakteristikk av personene på bildene, som ikke lignet idealet, kom frem i intervjuets bildedel. Dette eksemplifiserer at ungdommene til vanlig er så direkte og kommenterende overfor dem de ser. Muligens kan informantenes direkthet også ha sammenheng med at de var blitt komfortable i situasjonen, og dermed hadde lettere for å legge bort ”selvsensur”. Bildene

kan også ha skapt en ny situasjon der det ble lettere å uttrykke idealene, fordi bildene konkretiserte hva de skulle diskutere.

Resultatene i undersøkelsen viser at informantene kommenterer hverandres kropper. Dette gjør de bak hverandres rygg og direkte til den det gjelder. Kommentarene til bildene illustrerer dette, og bekrefter at de vurderer andre ut fra utseendet.

Det ble ikke protestert på kropps fokuset som oppstod i intervjusituasjonen. Muligens indikerer dette legitimiteten av kroppssopptatthet og hvilken særlig betydning utseendet har for denne aldersgruppen.

Metodiske implikasjoner

For å ivareta og sikre resultatenes gyldighet, ble det iverksatt ulike tiltak underveis i datainnsamling og analyse. De metodiske implikasjonene ved undersøkelsen drøftes her.

Resultatenes pålitelighet og gyldighet

Pålitelighet

Teoretisk finnes det flere måter å sikre resultatenes pålitelighet i kvalitativ metode. Bant annet kan den styrkes dersom to intervjuere får samme resultat av samme informant. Påliteligheten kan videre styrkes ved å bruke strukturert intervju. I denne undersøkelsen har ikke disse kravene til sikring av pålitelighet vært mulig å gjennomføre, da dette ville gått på tvers av gjennomføringen av undersøkelsens hensikt. Likevel har ivaretagelse av pålitelighet vært sentralt gjennom datainnsamling og analyse. Vi har ikke kunnet møte de samme gruppene to ganger. Derimot har vi intervjuet fire grupper under så like betingelser som mulig, blant annet ved å bruke semistrukturert intervjuguide, ved å gjennomføre intervjuene i tilsvarende like omgivelser (på informantenes skoler), og ved at informanter kjente hverandre godt i de respektive gruppene. Informasjonen fra de fire gruppene er innholdsmessig sammenfallende.

Det er umulig å unngå problemet med at vi, som intervjuere, påvirker våre informanter. Et hvert møte mellom mennesker preges av hvem det er som møtes (May, 1983). Vi var begge med som moderatorer i de fire intervjuene. Vi tok regi for to intervjuer hver. Den ene hadde

ansvar for å lede selve intervjuet, mens den andre holdt seg mer i bakgrunnen for å kontrollere at alle spørsmål ble stilt, at alle som ville si noe ble hørt, og at tidsrammen ble overholdt, for å nevne noe. Informantene forholdt seg derfor mest til den som ledet intervjuet. Det synes ikke som om dette gav ulike utslag i datamaterialet. Om dette kan tyde på at resultatene fra intervjuene ut i fra dette kan sies å være pålitelige, er uvisst, da det kan hende at informantene likevel så oss som en enhet, og at vi som intervjuere påvirket dem likt i de fire intervjuene.

Gyldighet

Av større betydning i denne undersøkelsen er grad av resultatenes gyldighet. I denne sammenheng var todelingen av intervjuet sentral, der verbalt (intervjuguide) og visuelt (bilder) materiale var ulike mål på utspørring om samme begrep; kroppsideal og tematikk i forhold til dette. Intervjuets første del kan ha fremkalt en del ”sosial korrekthet”, eller ”politisk korrekthet”, i holdninger til kropp og utsende, mens bildene i andre del, fremkalte stor grad av spontanitet og åpenhet. Informantenes svarform var altså noe ulik i de to delene, mens innhold, som meninger, holdninger og påstander om kroppsidealer, forholdt seg likt. Dette tyder på at resultatene er gyldige.

Gyldigheten i fokusgruppeintervju trues av gruppedynamiske prosesser, som for eksempel konformitet. Det er sannsynlig at det har oppstått konformitetspåvirkede uttalelser i våre intervjuer. Noen informanter kan ha hatt mer makt enn andre, slik at mangfoldet i informasjonen ble begrenset. Informantene ble likevel opplevd som frie og spontane i alle fire intervjuene. Det oppstod ofte diskusjon, som noen ganger endte med konsensus, mens andre diskusjoner ble stående uten felles løsning eller enighet. De ulike syn ble verdsatt og respektert informantene i mellom.

Kvaliteten på undersøkelsen står og faller på hvor seriøst informantene tar oppgaven. Slik vi kunne se det, var dette et tema de var svært opptatt av, og som preget deres hverdag i stor grad. Informantene deltok i diskusjonene med stor respekt for hverandres syn, mange sa også eksplisitt at kropp og utseende daglig ble diskutert dem imellom. De sa at temaet var personlig relevant for dem i deres hverdag. Dette kunne merkes på deres engasjement i intervjuene.

Underveis i intervjuene foretok vi informantsjekk ved å spørre om vi hadde forstått dem på rett måte. Dette gjorde at vi i større grad kunne sikre oss at vi hadde forstått det informantene

mente. Denne formen for dialogisk validering er i følge Malterud (2003) med på å styrke intersubjektiviteten mellom informant og intervjuer, og øker sannsynlighet for resultatenes gyldighet.

Implikasjoner av utvalgsprosedyren

Hvilke informanter som ble rekruttert til denne undersøkelsen, påvirker resultatenes verdi. Målsettingen var å få et utvalg som var velegnet til å besvare problemstillingen. Informantene ble rekruttert fra to videregående skoler i Oslo, 1. klasse allmennfaglig linje, som begge hadde et gjennomsnittlig karakterkrav for å komme inn. Dette mener vi er fordelaktig, da vårt ønske er å se nærmere på hva den ”vanlige” ungdom i Oslo mener om temaet.

Begge gruppene ved den ene skolen bestod kun av ungdommer med flerkulturell bakgrunn. Det ikke var til hensikt i denne undersøkelsen å belyse eventuelle opplevde forskjeller mellom de ulike kulturelle gruppene. Informantene med flerkulturell bakgrunn opplevde andre sanksjoner og tilnærminger til kroppsideal når de besøkte sine respektive hjemland. Flere beskrev en mer direkte og vondere måte å få kommentert sine kropper på der. Disse ungdommene beskrev likevel sitt kroppsideal, og forhold til dette, som å være likt kroppsidealet til de etnisk norske.

Hvorfor mest om kvinnekropp også her?

Et mål med denne undersøkelsen var å se på både de kvinnelige og de mannlige kroppsidealene. Dette målet ble delvis oppnådd, i det at begge kjønns kropper og kroppsideal ble diskutert. Likevel sto kvinnekroppen i fokus også i vår undersøkelse. Våre informanter, og vi selv, er preget av medias eksponering av den nakne kvinnekroppen, sammenlignet med mannskroppen. Det ser ut som at denne skjevheten gjorde seg gjeldende i våre intervjuer. Vi ser i etterkant at dette ikke var oss bevisst før etter at intervjuene var transkribert og gjennomlest. I første trinn av analysen, der hovedinntrykkene fra intervjuene ble trukket frem, ble dette klart for oss. Det ser altså ut til at samfunnets betingelser og fokus på kropp, også grep oss.

Dersom vi hadde vært dette bevisst i intervjusituasjonen, kunne vi ha grepet tak i dette og ledet diskusjonene til å gjelde manns- og kvinnekropp i like stor grad. Da hadde vi også gått glipp av denne ”oversvømmelsen” av samfunnsrealitet i våre intervjuer. Dette gav oss en sterk påminnelse om at bevisstgjøring rundt slike temaer er komplisert. Spørsmål stilt

innledningsvis i denne oppgaven gjør seg igjen gjeldende; nemlig, hvordan kan det være at samfunnets fokus på kvinnekropp og utseende får en slik sterk innvirkning på oss?

Avslutning

Denne undersøkelsen kan sees som et bidrag til forskning på kroppsideal. Den kan sees som et grunnarbeid innenfor et tema som er lite forsket på, men mye omtalt. Den kvalitative tilnærmingen impliserer en grundig beskrivelse av tema kroppsideal. Et slikt bakgrunnsteppe kan være nyttig ved videre forskning eller intervensjoner.

Undersøkelsen viser at de rådende kroppsidealene har sterk innvirkning på disse ungdommenes tanker og følelser rundt egen kropp, samt sosiale konsekvenser. Stort fokus på kroppsideal kan føre til økt stress og psykologiske belastninger for mange. Derfor er dette temaet viktig å forske videre på. Å se nærmere på kroppsideal blant ungdom, forstå det fra deres ståsted og snakke med dem om dette, antar vi kan gi økt bevissthet, og kanskje demme opp for noen negative følger. Denne undersøkelsen viser også at gutter er opptatt av utseende og påvirkes av det rådende kroppsidealet. Derfor er det viktig at gutters og menns forhold til dette løftes mer frem i forskning.

Vi mener at funnene i vår undersøkelse viser at kroppsideal er en form for ”det individuelle flaggskip”. Flaggskipet er en speiling av samfunnets krav til, og positive følger av, å være ”perfekt”. Dette gjør seg tydelig gjeldende i ungdomstiden. Det synes viktig å kunne forebygge tidlig, blant annet med fokus på mulige effekter av den automatiserte adopteringen av idealet. Dette kan gi muligheter for å dementere illusjonen om en ytre styrt kilde til indre lykke.

Referanser:

- Augoustinos, M. & Walker, I. (1995). *Social Cognition. An integrated introduction*. London: Sage
- Bell, J.H. & Bromnick, R.D. (2003). The social reality of the imaginary audience: A grounded theory approach. *Adolescence*, 38, 205-219.
- Berk, L.E. (2002). *Child Development*. Boston: Allyn and Bacon.
- Butler, J. (1990). *Gender trouble. Feminism and the subversion of identity*. New York: Routledge.
- Cash, T.F. & Fleming, E.C. (2002). Body image and social relations. I T.F. Cash & T. Pruzinsky (Red.), *Body Image: A handbook of theory, research, and clinical practice* (s. 277-286). New York: Guilford.
- Cash, T.F. & Pruzinsky, T. (2002). Future challenges for body image theory, research, and clinical practice. I T.F. Cash & T. Pruzinsky (Red.), *Body Image: A handbook of theory, research, and clinical practice* (s. 509-516). New York: Guilford.
- Cattarin, J.A. & Thompson, J.K. (1994). A three year longitudinal study of body image and eating disturbance in adolescent females. *Eating Disorders: The Journal of Treatment and Prevention*, 2, 114-125.
- Cattarin, J.A., Thompson, J.K., Thomas, C. & Williams, R. (2000). Body image, mood, and televised images of attractiveness: The role of social comparison. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 19, 220-240.
- Dittmar, H., Lloyd, B., Dugan, S., Halliwell, E., Cramer, H. & Jacobs, N. (2000). The 'body beautiful': English adolescents images of ideal bodies. *Sex Roles*, 42, 887- 915.
- Egedius, H. (2002). *Psykologisk ordbok*. Oslo: Aschehoug.

- Engeln-Maddox, R. (2006). Buying the beauty standard or dreaming of a new life? Expectations associated with media ideals. *Psychology of Women Quarterly*, 30, 258-266.
- Fallon, A. (1990). Culture in the mirror: Sociocultural determinants of body image. I T.F. Cash & T. Pruzinsky (Red.), *Body Images. Development, deviance and change* (s. 80-109). New York: Guilford
- Foss, K. & Solvi, A.S. (2006). *Bryster som symbol på femininitet. En kvalitativ studie av kvinners beskrivelser av motivene for kosmetisk brystforstørrelse*. Hovedoppgave, Universitetet i Oslo.
- Fredrickson, B.L. & Roberts, T. (1997). Objectification Theory: Toward understanding women`s lived experiences and mental health risks. *Psychology of Women Quarterly*, 21, 173-206.
- Frønes, I. (2003). *Moderne Barndom*. Oslo: Cappelen Akademisk Forlag.
- Garner, D.M., Garfinkle, P.E., Schwartz, D. & Thompson, M. (1980). Cultural expectations of thinness in women. *Psychological Reports*, 47, 483-491.
- Grogan, S. (1999) *Body Image. Understanding body dissatisfaction in men, women and children*. London: Routledge.
- Halliwel, E. & Dittmar, H. (2005). The role of self-improvement and self-evaluation motives in social comparisons with idealised female bodies in the media. *Body Image*, 2, 249-261.
- Heilman, E.E. (1998). The struggle of self. Power and identity in adolescent girls. *Youth and Society*, 30, 182-208.
- Herbozo, S. & Thompson, J.K. (2006). Appearance-related commentary, body image, and self-esteem: Does the distress associated with the commentary matter? *Body Image*, 3, 255-262.

Higgins, E.T. (1987). Self-discrepancy: a theory relating self and affect. *Psychological Review*, 94, 319-340.

Holsen, I., Kraft, P. & Røysamb, E. (2001). The relationship between body image and depressed mood in adolescence: A 5-year longitudinal panel study. *Journal of Health Psychology*, 6, 613-627.

Jackson, L.A. (2002). Physical Attractiveness – A Sociocultural Perspective. I T.F. Cash & T. Pruzinsky (Red.), *Body Image: A handbook of theory, research, and clinical practice* (s. 13-21). New York: Guilford.

Kearney-Cooke, A. (2002). Familial influences on body image development. I T.F. Cash & T. Pruzinsky (Red.), *Body Image: A handbook of theory, research, and clinical practice* (s. 99-107). New York: Guilford.

Kitzinger, J. & Farquhar, S. (1999). The analytic potential of sensitive moments in focus group discussions. I J. Kitzinger & R.S. Barbour (Red.), *Developing focus group research: Politics, theory and practice* (s. 156-172). Thousand Oaks, CA: Sage.

Kvalem, I.L. (2007). Ungdom og kroppsbilde. I I.L. Kvalem & L. Wichstrøm (Red.), *Ung i Norge. Psykososiale utfordringer* (s. 33-50). Oslo: Cappelen Akademiske.

Leary, M.R. (1995). *Self-Presentation. Impression management and interpersonal behaviour*. Colorado: Westview.

Lokken, K., Ferraro, F.R., Kirchner, T. & Bowling, M. (2003). Gender differences in body size dissatisfaction among individuals with low, medium, or high levels of body focus. *The Journal of General Psychology*, 130, 305-310.

Loland, S. (2000). Kroppsyn, idrett og mosjon. *Tidsskrift for Norske lægeforening*, 120, 2919-2921.

Mack, M.K. (2002). Barndom, Barbie og Britney: *Hva sier nyere forskning om sosiokulturell påvirkning i forhold til kroppsbildeforstyrrelser og spiseforstyrrelser, og hvordan utspiller tema som utseende og kroppsbilder seg i hverdagslivet til norske jenter på ni år?* Hovedoppgave, Universitetet i Oslo.

Malterud, K. (1996). *Kvalitative metoder i medisinsk forskning. En innføring*. Aurskog: Tano Aschehoug.

May, R. (1983). The discovery of being. Writings in existential psychology. New York: WW. Norton.

Mazur, A. (1986). U.S. trends in feminine beauty and overadaptation. *The Journal of Sex Research*, 3, 281-303.

McCabe, M.P. & Ricciardelli, L.A. (2004). Body image dissatisfaction among males across lifespan: A review of past literature. *Journal of Psychosomatic Research*, 56, 675-685.

McKinley, N.M. (2002). Feminist perspectives and objectified body consciousness. I T.F. Cash & T. Pruzinsky (Red.), *Body Image. A handbook of theory, research, & clinical practice* (s. 55-62). New York: Guilford.

Miller, C.T. & Kaiser, C.R. (2001). A theoretical perspective on coping with stigma. *Journal of Social Issues*, 57, 73-92.

Nasser, M. (1988). Eating Disorders: The cultural dimension. *Social Psychiatry and Epidemiology*, 23, 184-187.

Nichols, M.P. (2006). *Family therapy. Concepts and methods* (7. utg.). Boston: Allyn and Bacon.

Ortmark, C. & Oom, S. (2006). *Reklam, kroppsideal och kroppens verklighet*. Stockholms Universitet.

Patton, M.Q. (1990). *Qualitative evaluation and research methods*. Newbury Park: Sage.

Polce-Lynch, M., Myers, B.J., Kilmartin, C.T., Forssmann-Falck, R. & Kliewer, W. (1998). Gender and age patterns in emotional expression, body image, and self-esteem: A qualitative analyses. *Sex Roles*, 38, 1025-1048.

Pope, H.G., Olivardia, R., Gruber, A. & Borowiecki, J. (1999). Evolving ideals of male body image as seen through action toys. *International Journal of Eating Disorders*, 26, 65-72.

Reischer, E. & Koo, K.S. (2004). The body beautiful: Symbolism and agency in the social world. *Annual Review of Anthropology*, 33, 297-317.

Ricciardelli, L.A., McCabe, M.P. & Banfield, S. (2000). Body image change methods in adolescent boys. Role of parents, friends, and the media. *Journal of Psychosomatic Research*, 49, 189-197.

Skårderud, F. (2000). *Sterk/Svak. Håndboken om spiseforstyrrelser*. Oslo: Aschehoug.

Skårderud, F. (2007). Gutter har også kropper: Om mat, maskulinitet og problematiske kroppspraksiser. *Tidsskrift for norsk Psykologforening*, 44, 2-3.

Stice, E. (2002). Risk and maintenance factors for eating pathology: A meta-analytic review. *Psychological Bulletin*, 128, 825-848.

Stice, E. & Shaw, H.E. (2002). Role of body dissatisfaction in the onset and maintenance of eating pathology. A synthesis of research findings. *Journal of Psychosomatic Research*, 53, 985-993.

Strahan, E.J., Wilson, A.E., Cressman, K.E. & Boute, V.M. (2006). Comparing to perfection: How cultural norms for appearance affect social comparisons and self-image. *Body Image*, 3, 211-227.

Symons, D. (1979). *The evolution of human sexuality*. New York: Oxford University Press

Sypeck, M.F., Gray, J.J., Etu, S.F., Ahrens, A.H., Mosimann, J.E. & Wiseman, C.V. (2006). Cultural representations of thinness in women, redux: Playboy magazine's depiction of beauty from 1979 to 1999. *Body Image*, 3, 229-235.

Tantleff-Dunn, S. & Gokee, J.L. (2002). Interpersonal influences on body image development. I T.F. Cash & T. Pruzinsky (Red.), *Body Image. A handbook of theory, research, and clinical practice* (s. 108-116). New York: Guilford.

Thompson, J.K, Heinberg, L. J., Altabe, M. & Tantleff-Dunn, S. (1999). *Exacting Beauty: Theory, assessment and treatment of body image disturbance*. Washington, Dc: American Psychological Association.

Thompson, K. & Smolak, L. (2001). Body image, eating disorders, and obesity in youth – The future is now. I K. Thompson & L. Smolak (Red.), *Body image, eating disorders and obesity in youth. Assessment, prevention, and treatment* (s. 1-19). Washington, Dc: American Psychological Association.

Tiggemann, M., Gardiner, M. & Slater, A. (2000). "I would rather be size 10 than have straight A's": A focus group study of adolescent girls' wish to be thinner. *Journal of Adolescence*, 23, 645-659.

von Soest, T., Kvaalem, I.L., Roald, H.E. & Skolleborg, K.C. (2004). Kosmetisk kirurgi blant norske kvinner. *Tidsskrift for den norske lægeforening*, 13-14, 1776-1778.

Wolf, N. (1991). *Skjønnhetsmyten. Hvordan forestillinger om skjønnhet blir brukt mot kvinner*. Oslo: Tiden Norsk Forlag.

Wibeck V. (2000). *Fokusgrupper. Om fokuserade gruppintervjuer som undersökningsmetod*. Lund: Studentlitteratur.

Wibeck, V., Dahlgren, M.A. & Öberg, G. (2007). Learning in focus groups: An analytic dimension for enhancing focus group research. *Qualitative Research*, 7, 249-267.

Widerberg, K. (2001). *Historien om et kvalitativt forskningsprosjekt*. Oslo: Universitetsforlaget.

Yamimaya, Y., Cash, T.F., Melnyk, S. E., Posavac, H.D. & Posavac, S.S. (2005). Women`s exposure to thin-and-beautiful media images: Body image effects of media – ideal internalization and impact – reduction interventions. *Body Image*, 2, 74-80.

Forespørsel om å delta på forskningsprosjektet ”Kroppsbilder blant ungdom”

Ungdomsforskningsgruppa ved NOVA arbeider med et forskningsprosjekt om ungdoms forhold til kropp, utseende og kroppsidealer.

Hvorfor et slikt prosjekt?

Kroppslige endringer er et karaktertrekk ved ungdomstida. I tillegg hevdes det at kroppen, klær og utseende som kilde for å vise hvem man er, ønsker å være og hvordan en vil bli oppfattet av andre er særlig viktig i ungdomsårene. Likevel er det lite forskningsbasert kunnskap om hvilke kroppsidealer som råder blant ungdom i Norge. Vi ønsker derfor å intervju grupper av unge kvinner og menn om deres synspunkter på kroppsidealer.

Hva er et gruppeintervju?

Gruppeintervjuet vil foregå som en samtale mellom 5-7 deltakere og to intervjuere som introdusere tema og forsøker å holde tråden. Temaet vil først og fremst være hvilke kroppsidealer som er rådende blant ungdom og hvor viktig kropp og utseende er for anseelse ungdom i mellom. Vi ønsker også å spørre om hvilke kroppsidealer som råder innen ulike ungdomskulturer. I gruppeintervjuet er vi **ikke** ute etter individuelle historier eller deltakernes opplevelse av egen kropp, men av det kulturelle klima blant ungdom. Deltakerne står selvfølgelig fritt til å velge om og hva de ønsker å kommentere og diskutere.

Anonymitet

Informasjonen fra gruppeintervjuet vil bli tatt opp på minidisk og skrevet ut etterpå, hvorpå opptaket blir slettet. I utskriften, ferdig rapport og artikler fra prosjektet vil alle opplysninger bli anonymisert og vi som intervjuer har alle taushetsplikt. Deltakerne vil bli gitt nye navn og opplysninger som kunne bidra til at enkeltpersoner gjenkjennes vil ikke bli brukt. Dette blir gjort i en form som tilfredsstiller Datatilsynets krav om at det ikke skal være mulig å identifisere den enkelte person. Ingen vil kunne finne ut at akkurat du er intervjuet.

Mer informasjon?

Hvis du har spørsmål eller ønsker mer informasjon, kan du kontakte Åse eller Ingela. Dette gjelder selvsagt også om du har kommentarer eller spørsmål i etterkant av intervjuet.

På forhånd takk for hjelpen

Hilsen

Åse Strandbu
Forsker

Ingela Lundin Kvalem
Prosjektleder

Ritt Marie Dalan
Stud.psychol.

Helene Aasen
Stud.psychol.

Adresse:

Åse Strandbu/Ingela Lundin Kvalem

NOVA - Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring

Munthesgt. 29, 0260 OSLO

Åse: Tlf. jobb: 22 54 12 73, mobiltlf: 5917938, E-post: ase.strandbu@nova.no

Ingela: Tlf. jobb: 22 12 26 82, mobiltlf: 47262596, E-post: ingela.lundin.kvalem@nova.no

Informasjon til deltakere på forskningsprosjektet ”Kroppsbilder blant ungdom”

Ungdomsforskningsgruppa ved NOVA arbeider med et forskningsprosjekt om ungdoms forhold til kropp utseende og kroppsidealer. I den anledning ønsker vi å rekruttere unge menn og kvinner, primært i alderen 17-20 år.

Hvorfor et slikt prosjekt?

Kroppslige endringer er et sentralt trekk ved ungdomstiden. I tillegg hevdes det ofte at kroppen som kilde til selvpresentasjon er særlig viktig i ungdomsårene. Gjennom klær, eksponering og iscenesetting av kroppen forteller en historier om hvem en er og ønsker å være. Likevel er det lite forskningsbasert kunnskap om hvilke kroppsidealer som råder blant ungdom i Norge.

Om fokusgruppeintervjuene

Fokusgruppeintervjuet vil forgå som en samtale mellom 6-8 personer og to intervjuere. Temaet vil først og fremst være hvilke kroppsidealer som er rådende blant ungdom og hvor viktig kropp og utseende er for anseelse ungdom i mellom. Vi ønsker også å spørre om hvilke kroppsidealer som råder innen ulike ungdomskulturer. I fokusgruppene er vi ikke ute etter individuelle historier eller deltakernes opplevelse av egen kropp, men av hva gruppen mener ungdom flest tenker og gjør i forhold til kropp og utseende. Deltakerne står selvfølgelig fritt til å velge hva de ønsker å kommentere og diskutere i løpet av intervjuet.

Konfidensialitet

Intervjuet vil bli tatt opp på video og minidisk. Video blir brukt for å kunne teste ut hvordan intervjuet fungerer i praksis. Opptaket på minidisk blir skrevet ut i tekst der all informasjon som kan identifisere deltakerne er tatt vekk. Begge opptakene blir slettet etter gjennomgang (senest 1.4.2005). Bare prosjektmedarbeiderne, som har taushetsplikt, vil ha tilgang til datamaterialet før det er skrevet ut. Ingen vil finne ut at akkurat du er blitt intervjuet.

Mer informasjon?

Hvis du ønsker mer informasjon eller har noen spørsmål, kan du ringe et av telefonnumrene oppgitt nedenfor

Hilsen,

Åse Strandbu, Forsker, NOVA
(mobil)

Tlf: 22 54 12 73 (jobb)/95 91 79 38

Ingela Lundin Kvalem, Forsker, NOVA
(mobil)

Tlf: 22 12 26 82 (jobb)/47 26 25 96

Ritt Marie Dalan, Stud.psychol.

Helene Aasen, Stud.psychol.

Vedlegg III

Introduksjon :

- a. Hvem vi er / Hva prosjektet går ut på
- b. Opplegg av intervjuet
 - Tid
 - Generelle synspunkter – ikke private
- c. Taushetsplikt: for oss og dem/ Frivillighet: intervju nå og etterpå
 - Lydopptak: Hvordan det brukes og oppbevaring

Tema	Våre forskningsspørsmål	Spørsmålsformulering til informantene
1. Hvilke kroppsideal har ungdom?	a. Hvilke kroppsideal tror de ungdom generelt har?	d. Hvordan ønsker ungdom å se ut? <ul style="list-style-type: none"> ➤ I forhold til kroppen ➤ I forhold til utseende generelt: klær, hår e. Hvordan bør kroppen se ut (det typiske idealet)? <ul style="list-style-type: none"> ➤ For kvinner/unge jenter? ➤ For menn/unge gutter?

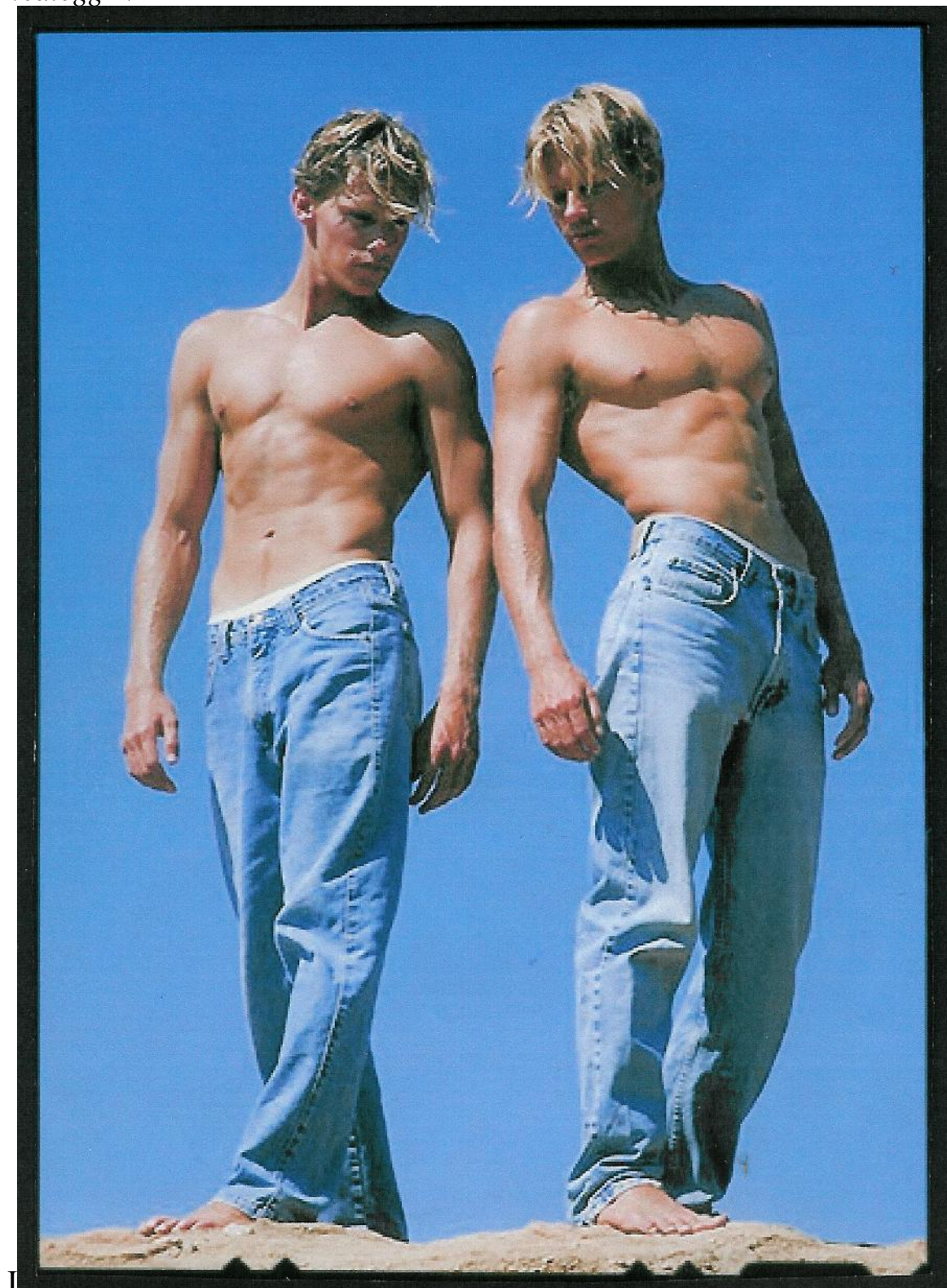
Tema	Våre forskningsspørsmål	Spørsmålsformulering til informantene
2. Forskjellige kroppsideal	a. Hvilke forskjeller i kroppsideal er det mellom ulike sosiale grupper som kjønn, alder, sosial klasse? b. Hvilke forskjeller i kroppsideal er det mellom ulike subkulturer?	f. Er det forskjell i kroppsideal: ➤ Kvinner/menn ➤ Barn/ungdom/voksen ➤ Barneskole/ungdomsskole/videregående i. Hva observerte de i overgangen mellom disse nivåene? ➤ Sosial klasse i. Vestkant/østkant g. Er det forskjeller i ulike subkulturer? ➤ Eksempler h. Vi har noen forskjeller man har funnet gjennom forskning. Hva mener dere om disse funnene?

Tema	Våre forskningsspørsmål	Spørsmålsformulering til informantene
3. Kroppsidealenes opprinnelse	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Hvor kommer de ulike kroppsidealene fra? ➤ Hva er forskjellen i innflytelse fra de ulike påvirkningskildene/aktørene? 	<ul style="list-style-type: none"> i. Hvor tror dere idealene kommer fra? <ul style="list-style-type: none"> ➤ Først åpent spørsmål, siden: <ul style="list-style-type: none"> i. Familie ii. Venner iii. Media iv. Kultur v. Annet j. Har idealene endret seg? <ul style="list-style-type: none"> ➤ Er idealene de samme nå som for 5-10 år siden? <ul style="list-style-type: none"> i. Hvordan er de endret: pupper/rumpe/slank/muskler? k. Har graden av påvirkning endret seg? <ul style="list-style-type: none"> ➤ Er kropp/utseende blitt viktigere/er det større fokus på utseende nå/mer sentralt i media? ➤ Når er man mest påvirkelig? ➤ Hvilke påvirkningskilder har størst betydning for hvilket kroppsideal ungdom får? <ul style="list-style-type: none"> i. Sunne idealer? ii. Usunne idealer?

Tema	Våre forskningsspørsmål	Spørsmålsformulering til informantene
4. Betydningen av kroppsideal	b. Hvor viktig er det å ha den rette kroppen? <ul style="list-style-type: none"> ○ Har utseende betydning for tiltrekning? c. Hva har kropp og utseende for positive og negative konsekvenser? <ul style="list-style-type: none"> ○ Hvilken innvirkning har ungdommers kropp på deres selvoppfatning, atferd og hvilke reaksjoner de møter fra andre ○ Hva tillegges av indre kvaliteter basert på utseende? d. Ev. vise bilder på ulike typer/kroppsform/attraktivitet	1. Er utseende/kroppsideal noe alle ungdommer tenker mye på? <ul style="list-style-type: none"> ➤ Til daglig ➤ Hvilke situasjoner gjør at ungdommer tenker spesielt mye på kroppsideal/tenker på hvordan de ønsker og syns de bør se ut? <ul style="list-style-type: none"> i. Hvorfor akkurat disse situasjonene? ➤ Har utseende betydning for hvem man liker, ønsker å bli kjent med? m. Hva skjer hvis man har et utseende/en kropp som er fjernt fra idealet (f.eks. overvektig/stygg) eller opp mot idealet (f.eks. slank/pen)? <ul style="list-style-type: none"> ➤ Med individet selv ➤ Reaksjoner/sanksjoner fra andre ➤ Hva slags egenskaper/indre kvaliteter blir disse tillagt pga. sitt utseende?

Tema	Våre forskningsspørsmål	Spørsmålsformulering til informantene
5. Formidling/uttrykk av kroppsidealer	c. Hvordan kommuniseres kroppsidealer verbalt og non-verbalt blant ungdommer? <ul style="list-style-type: none"> ○ Hvordan snakker de om kroppsidealer, med hvem? ○ Forekomst av fleiping, erting og mobbing? For hva? ○ Hva med blikk, bli oversett, gester? Når? ○ Hvilke anstendighetsgrenser eksisterer i forhold til å kommentere kropp og utseende? 	<ul style="list-style-type: none"> n. Hvordan snakkes det om utseende og kropp til venner og kjente? <ul style="list-style-type: none"> ➤ Er det legitimt å kommentere/si: <ul style="list-style-type: none"> i. Om andre uten at de vet det ii. Direkte til andre ➤ Hvor vanlig er det? <ul style="list-style-type: none"> i. Når det snakkes om andre eller dem selv, hvor ofte er temaet utseende/kropp? ➤ På hvilken måte gjør man det? <ul style="list-style-type: none"> i. Verbalt/Non-verbalt: Blikk, ansiktsuttrykk, gester ➤ Valør <ul style="list-style-type: none"> i. Positivt: Kompliment, fleip og erting ii. Negativt: Nedsettende, mobbing, fleip og erting ➤ Hva kommenteres? <ul style="list-style-type: none"> i. Vekt, form, kroppsdel, klær, hår ➤ Hvor går grensen for hva som kan omtales? o. Hvor forfølgelig er det greit å være? <ul style="list-style-type: none"> ➤ Hvem bryter disse grensene? <ul style="list-style-type: none"> i. I forhold til hva man gjør: Bodybuilding, slanking, kosmetiske operasjoner? ii. I forhold til hvor mye tid og penger man bruker? iii. I forhold til hva man ønsker å oppnå: er det mer tillatt å være forfølgelig hvis man ønsker å bli noe (f.eks. modell) enn hvis man bare er forfølgelig av seg selv

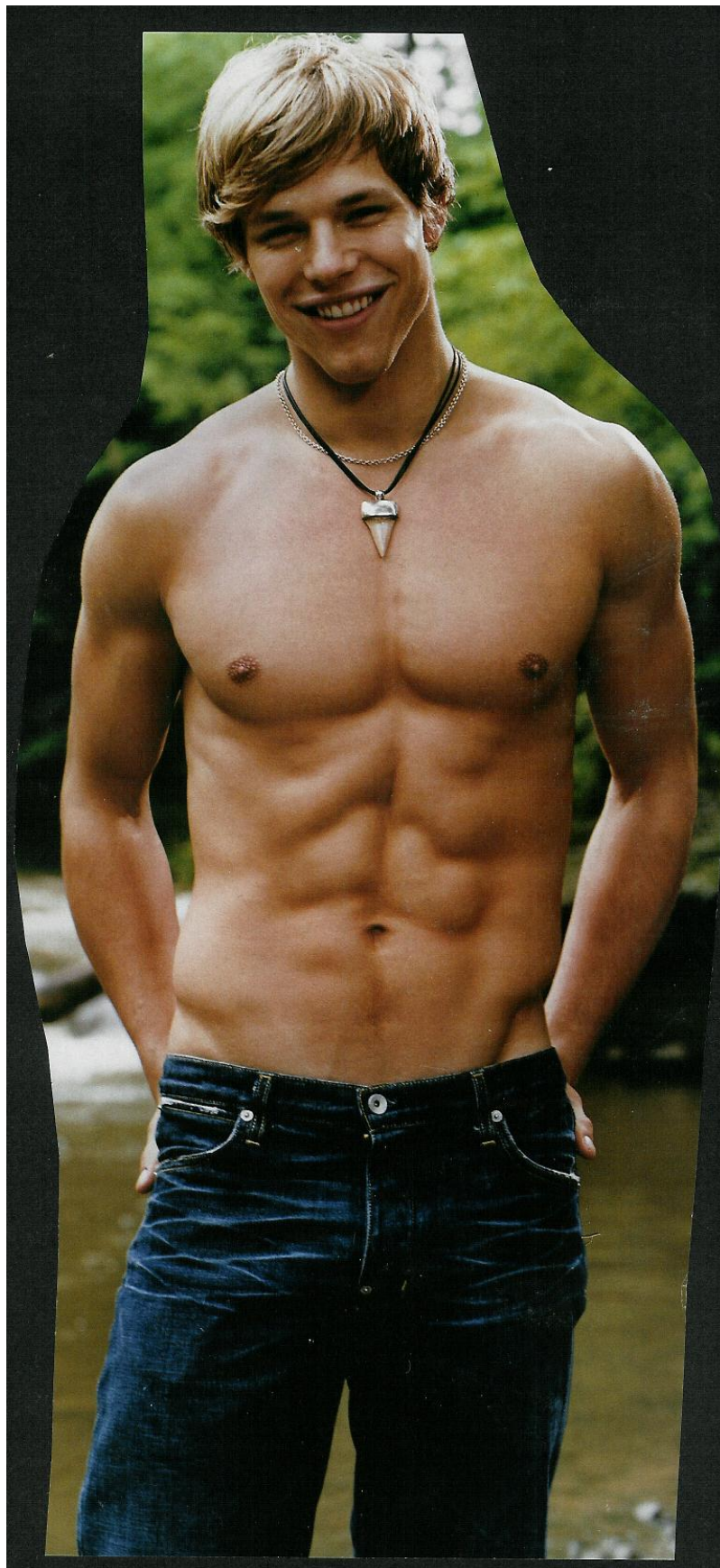
Tema	Våre forskningsspørsmål	Spørsmålsformulering til informantene
<p>6. Seksualisering av kroppen Portrettering av kroppen i media</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Hva mener de om hvordan kropp og utseende vektlegges i media? ➤ Foregår det en økt seksualisering av kroppen i media? ➤ Hva kan konsekvensene av en økt seksualisering av både kvinne- og mannskroppen bli? 	<ul style="list-style-type: none"> p. Vise eksempler på bilder/artikler i blader og be om kommentarer q. Vise et eksempel på en musikkvideo og be om kommentarer r. Hva kommuniseres med dette? <ul style="list-style-type: none"> ➤ Hva inviterer det til? <ul style="list-style-type: none"> i. Blir det et ideal? ii. Hva er konsekvensene av å se sexy og utfordrende ut?
<p>7. Desensitivisering</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Problemer ved å forske på kropp og utseende ➤ Legitimering av økt kroppsfokus 	

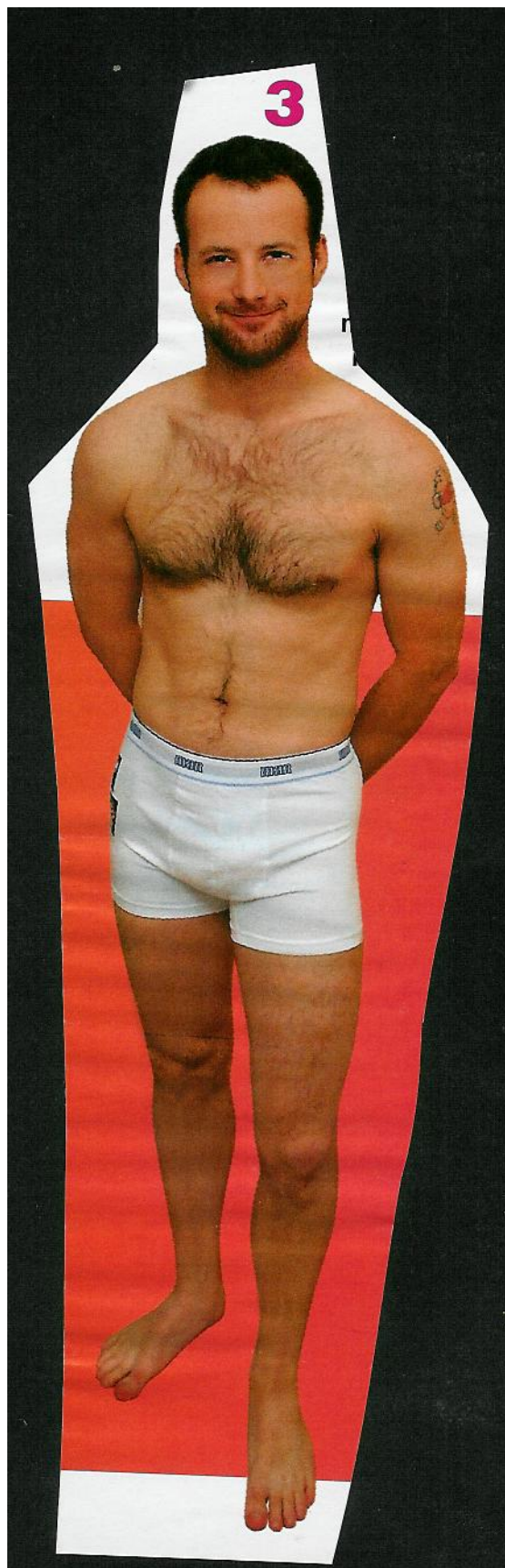
Bilde 1

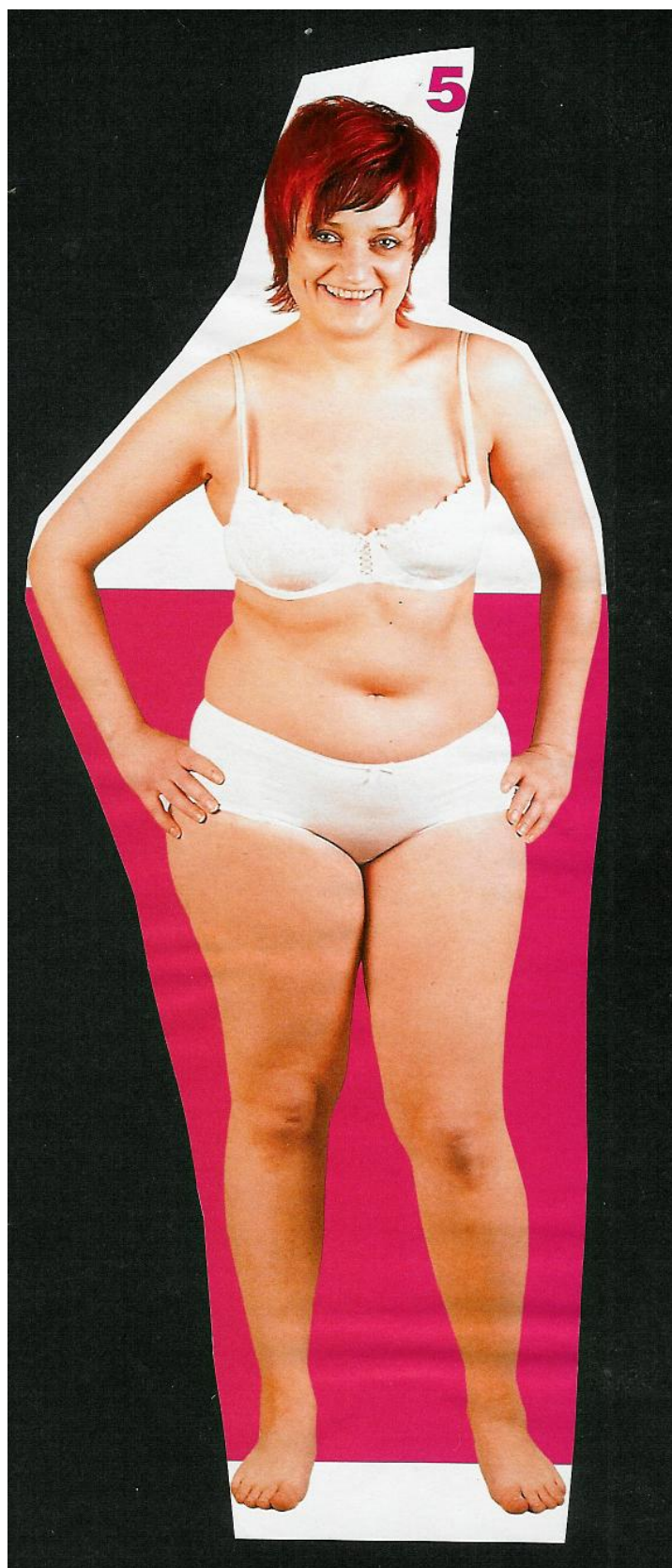
Bilde 2

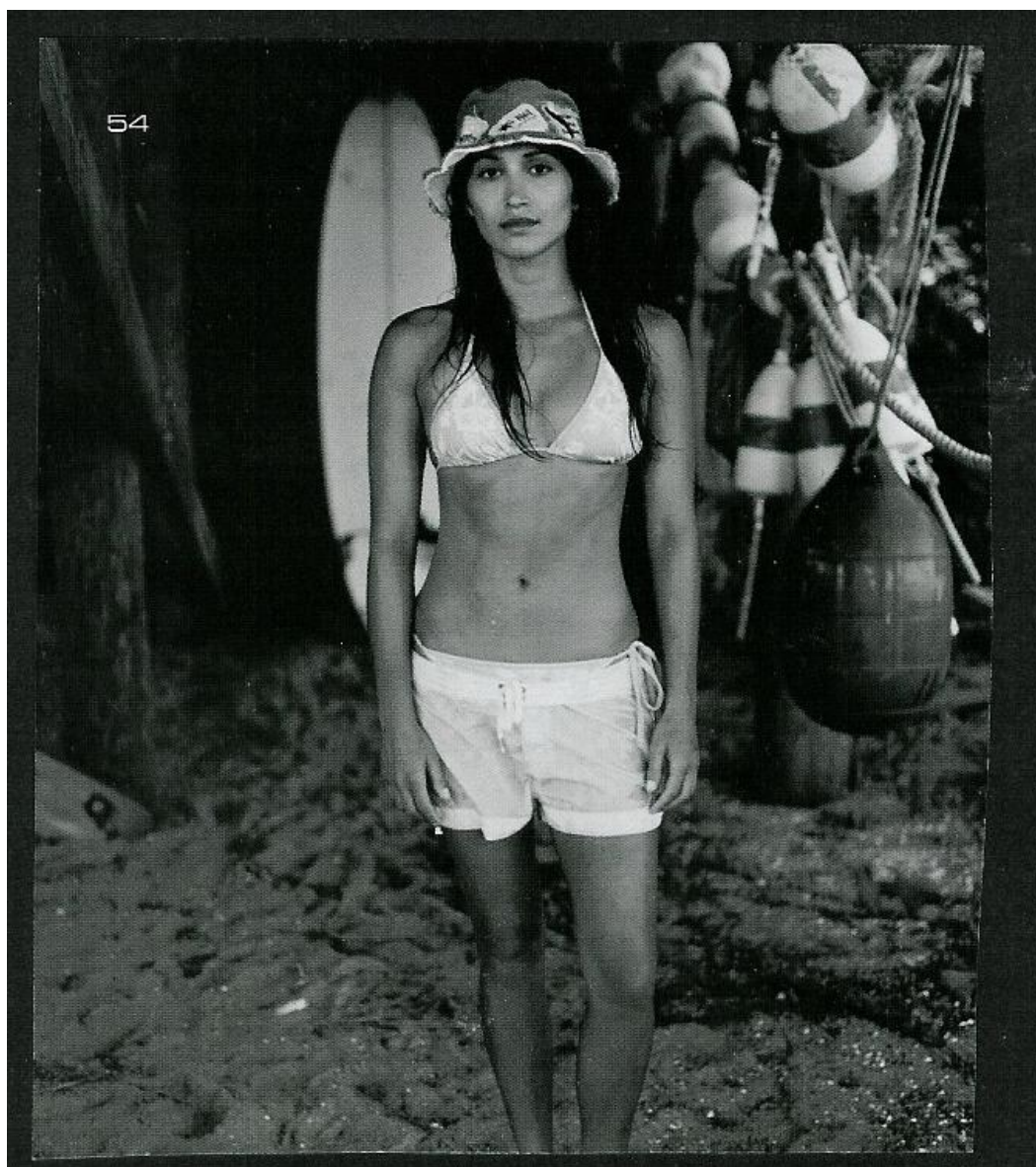
Bilde 3

Bilde 4

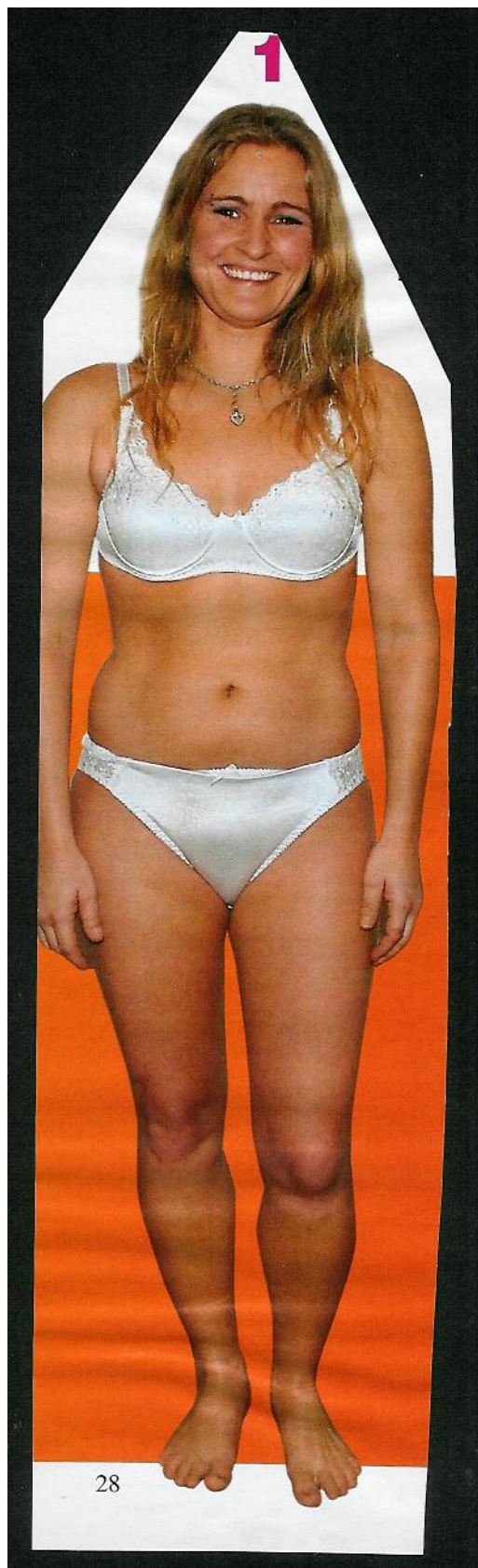

Bilde 5

Bilde 6

Vedlegg X

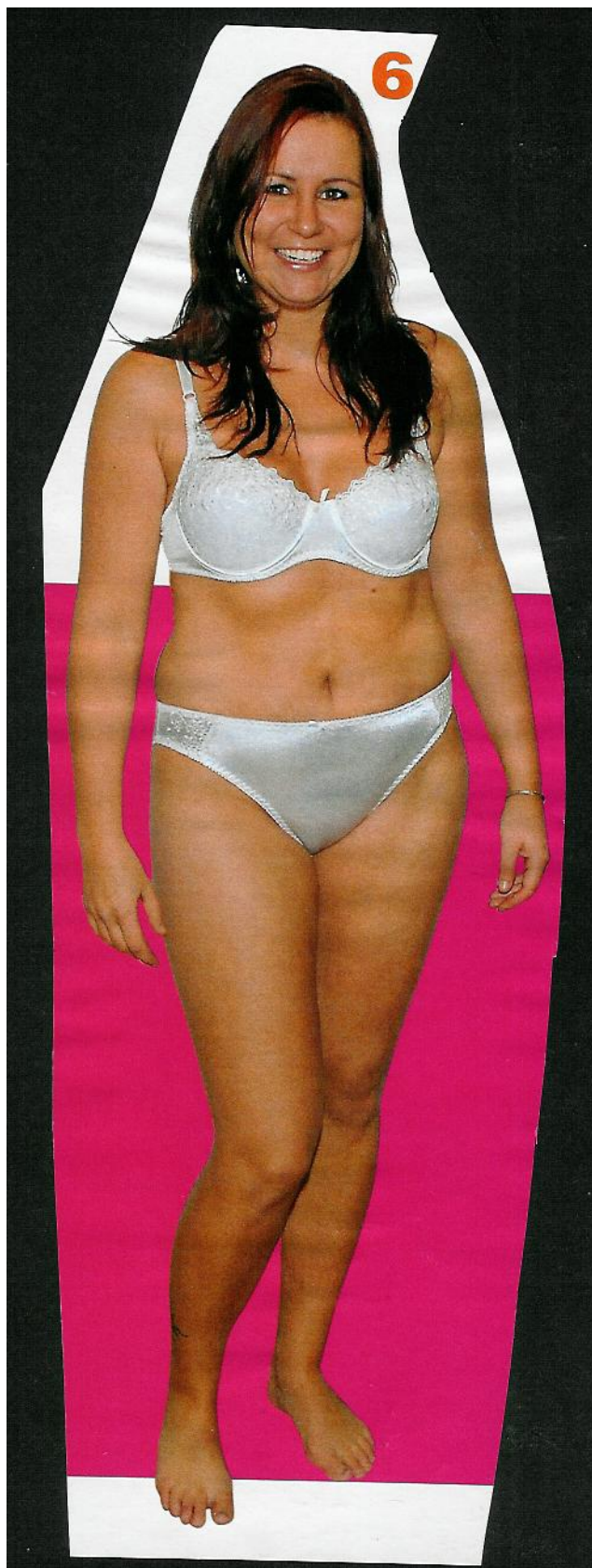

Bilde 7

Vedlegg XI

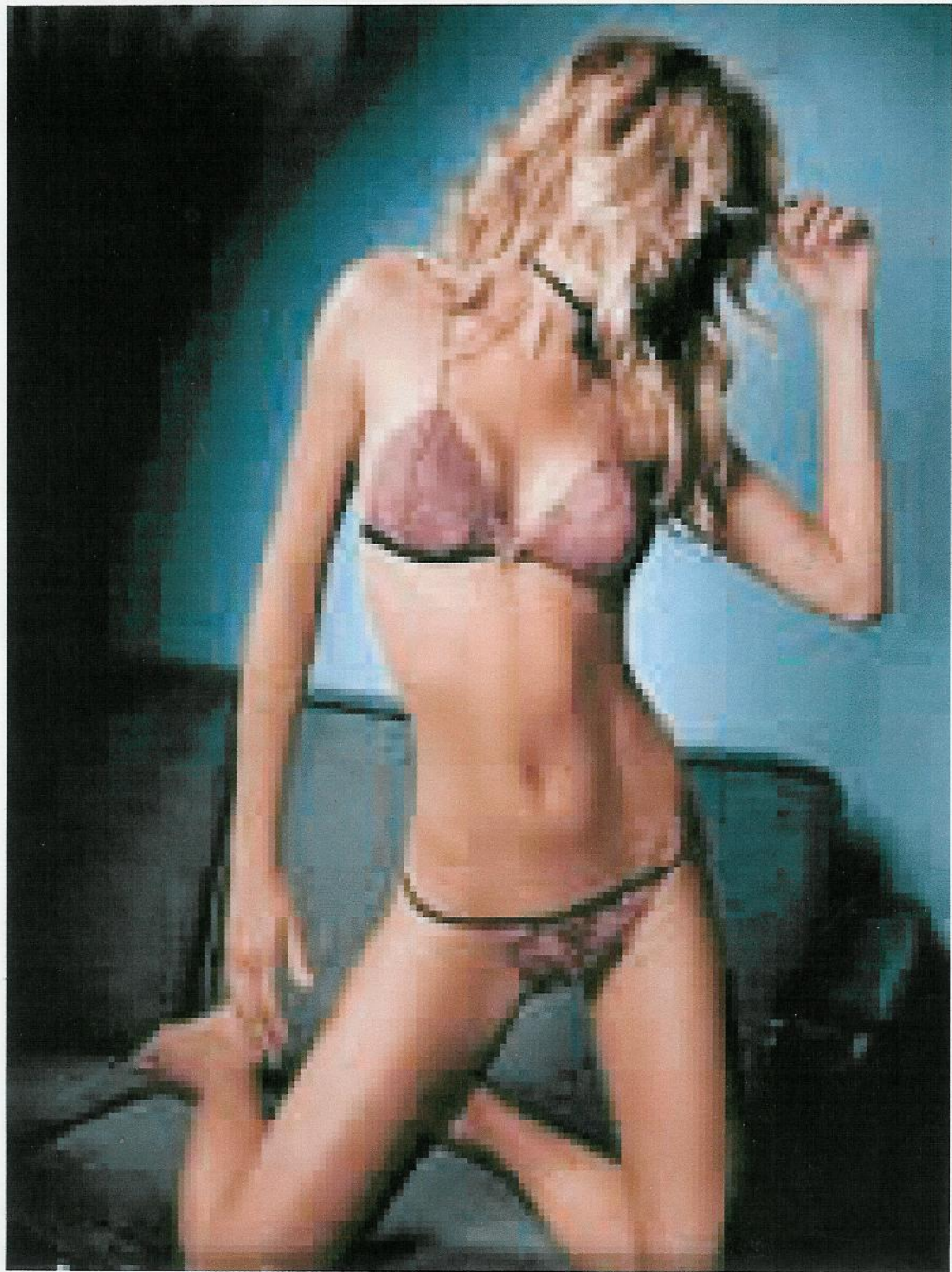

Bilde 8

Bilde 9

Vedlegg XIII

Bilde 10

Bilde 11

Bilde 12

KJETIL S. ØSTLI
Journalist
i A-magasinet

Epidemien

Mediene lager ikke årelange føljetonger om snus- og alkoholepidemien. Ikke om shopping- eller reiseepidemien. Ikke om individualist- og skilsmisseepidemien. Vi skriver at alkoholforbruket øker og at litt vin er sunt, og nå tør selv jenter snuse! Vi skriver at det er viktig å være individualistisk, så sant det ikke gjør deg rar. Vi gir shoppingtips til storbyferien og guider deg til andre siden av kloden.

Nylig la vi også til at flyreiser og forbruk skader miljøet, men samtidig gir vi deg daglige tips. For alkohol, shopping, skilsmisser og reiser er jo ingen epidemi, selv om det sprer seg som virus i alle rike land, og følgene for noen er skadelige, for andre dødelige.

Vi kaller ikke noe vi selv representerer og setter høyt for epidemi. Men fett? Fedme? Feite folk? Spark dem til de ligger stille.

Fedmeepidemien er kommet til Norge, skrev Aftenposten. I fedmeepidemien er de feite syke og de tynne friske. De friske forholder seg til de syke som om begge parter var barn. Vi må jo si fra at det er skadelig for dem!

Vi snakker dessuten om fedme som én kategori. Noen har feil på genene som styrer sult/metthetsfølelsen. Noen forbrenner raskt, andre ikke. Gener styrer kroppshøyden vår. Gener styrer mye av kroppsbygningen også. Men i fedmeepidemien er alle feite like. De er bare feite, og grensen mellom å mobbe og å være velmenende er utvisket.

Vår tid forakter moralister. Ingen skal bestemme over våre liv. Men i møte med «fedme» er alt lov. Selv dannede folk moraliserer og forakter, inni seg eller verbalt: «Se han feite der. Så ekkel. Kan han ikke bare ta seg sammen. Se, hun spiser is. At hun ikke skammer seg.» Trolig er det akkurat det hun gjør. Frykter å bli sett spisende.

Den feite er både en provokasjon og syk. Forakten for overvekten er institusjonalisert, og mobbingen er lovlig fordi hensikten er edel. Jeg har vært på stranden fire ganger i sommer. Jeg har kun sett én feit mann. Så klart går de ikke ut blant oss. De glemmer seg for å spare oss for synet og dem for den epidemi som har rammet oss friske.

kjetil.ostli@aftenposten.no

Spark dem til de ligger stille